

De Yzerbode

Verantwoordelijke uitgever:
Drukkerij Schoonaert bvba
Bergenstraat 1, 8972 Roesbrugge
tel. 057 30 03 79 - fax 057 30 09 80
info@drukkerijschoonaert.be
ING BE96 3850 0570 7505 - IBAN BBRUBEBB
Afgifttekantoor 8900 Ieper P708717

Boter en kaas in de Kasselrij Veurne (2) 16de - begin 19de eeuw

HOOFDSTUK 2: BRONNEN EN METHODOLOGIE

In dit hoofdstuk geven we eerst een overzicht van de voornaamste bronnen die van belang zijn om een dergelijk onderzoek tot een goed einde te brengen. Vervolgens geven we toelichting bij de gebruikte methode.

A. Bronnen

Een economisch onderzoek valt of staat met het ontbreken of aanwezig zijn van prijzengegevens. Bij de aanvang gingen we dan ook koortsachtig op zoek naar dergelijke gegevens voor de Kasselrij Veurne. Een eerste oriëntatie vonden we in het reeds eerder vermelde werk van P. Vandewalle. Hij geeft een aantal prijzengegevens voor boter te Oostkerke (1550-1554; 1575-1584; 1595-1604; 1635-1644) en wat prijzen voor *nieumolcken caes* in de Kasselrijrekeningen (1559-1614 met onderbrekingen). Vervolgens namen we de *Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant* ter hand om op te sporen wat er aanwezig was aan prijzen voor de Kasselrij Veurne. Voor zuivel bleek dit niet het geval te zijn. Wel konden we voor steden als Brugge en Gent gegevens vinden zodat we op deze manier een vergelijking kunnen maken.

Niet tevreden met het bekomen resultaat, wendden we ons tot de *Inventaris van het Oud-archief* van de Stad Veurne en vonden enkel maar wat rekeningen voor het begin van de 18de eeuw van de feestmaaltijden van de stadsmagistraat. Ook in het archief van het OCMW dat instellingsrekeningen bevat van de vroegere armenraden van Sint-Denijs, Sint-Niklaas, Sint-Walburga en 's Heerwillemskapelle vonden we geen prijzengegevens met betrekking tot zuivel.

In het RAB werden de Kasselrijrekeningen aan enerzijds een grondiger studie onderworpen en anderzijds over een langere periode onderzocht. Hetzelfde gebeurde met de disrekeningen van de parochie Oostkerke bij Diksmuide. Dit leverde ons meer additionele prijzen op van *nieumolcken caes*, *coeyen caes*, *roomcaes*, *ghebeterde nieumolcken caes*, *schaepecaes*, en voornamelijk van boter tot 1732, zij het met heel wat lacunes! Het was zelfs mogelijk de seizoensschommeling van de boterprijs na te gaan in een bepaald jaar.

Via de disrekeningen van de parochie Gijverinkhove konden we leemtes opvullen in onze prijzenreeksen en dit voor de tweede helft van de 17de eeuw.

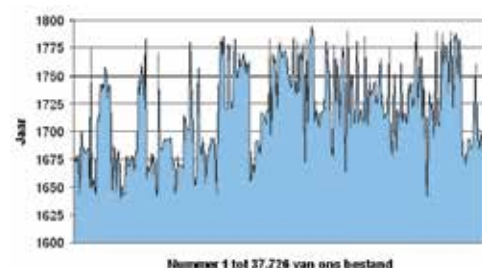
Het *Monasticon Belge* liet toe de verschillende kerkelijke instellingen in Veurne-Ambacht door te nemen op zoek naar bewaarde rekeningen. Het resultaat bleek evenwel zeer mager. Enkel voor de Oude Duinenabdij zijn er wat rekeningen bewaard vanaf 1566. Ze bevinden zich in het archief van het Grootseminarie te Brugge. De omslachtige consultatieprocedure zorgde allerminst voor een vlotte en efficiënte verwerking van de gegevens.

Het is belangrijk dat we de reglementeringen op de zuivelhandel nagaan. Deze kunnen zowel op stedelijk, kasselrij, 'provinciaal' en landelijk vlak zijn verorderd. Voor het stedelijke en kasselrijvlak beschikken we over de publicatie van de *costumen* van Veurne, uitgegeven door L. Gilliodts-Van Severen. Daarnaast werd gebruik gemaakt van de keurboeken die bewaard zijn te Veurne en in het Rijksarchief te Brugge. Voor het 'provinciaal'-vlak, i.c. het Graafschap Vlaanderen beschikken we over een uitgave van al de *reglementen, ordonnantien instructien ende tractaeten* vanaf het jaar 1152 tot en met het jaar 1763. Daarnaast bestaat er nog een aanvulling voor de periode 1763-1783.

Op landelijk niveau hebben we de beschikking over enkele uitgegeven bronnen. Voor de 're-

geerperiode' van Karel V werden de ordonnanties door Ch. Laurent uitgegeven. De regeerperiode van Filips II werd in meerdere keren uitgegeven door V. Terlinden en J. Bolsee maar volledig is ze nog steeds niet. We moeten daarom een beroep doen op de voorlopige lijst van Ch. Verlinden. De ordonnanties van de Aarts-hertogen Albrecht en Isabella zijn op hun beurt uitgegeven door V. Brants. Als laatste in de rij van de Spaanse Habsburgers volgt de bronnenpublicatie van V. Brants die de regeerperiode van Filips IV en Karel II opstelde. Daarnaast hebben we voor de Oostenrijkse Periode een beroep kunnen doen op de uitgavenreeks die onder impuls van L.P. Gachard tot stand kwam. Zodoende verkregen we een bijna uitputtend overzicht van de ordonnanties voor de periode 1506-1794.

Een andere belangrijke bron vormen de staten van goed. Voor de Kasselrij Veurne zijn ze in groten getale bewaard gebleven en bevinden zich in het Rijksarchief te Brugge. Het fonds bevat in totaal zo'n 39.000 bescheiden voor de periode 1640 tot 1794. De staten zitten evenwel zonder logische ordening bijeen. Hiervoor verwijzen we naar de grafiek hieronder. Deze grafiek toont ons de data (tussen 1600-1800) van de staten van goed die werden geselecteerd vanaf de nummers 1 tot 600, 10.000-10.600, 20.000-20.200 en nog wat losse nummers boven de 35.600. Daaruit blijkt duidelijk de wanorde die er bestaat in de staten van goed.

Het totale bestand op zich is wel geïnventariseerd maar spijtig genoeg gebeurde dit op naam, wat natuurlijk een zegen is voor genealogen maar een ware nachtmerrie voor historici. Op deze manier kan er geen enkel gericht onderzoek gebeuren.

Uiteindelijk bleken slechts 25 % van de staten echt bruikbaar voor ons onderzoek. Dit was te wijten aan het veelvuldig voorkomen van wezenrekeningen of *madelrie*-rekeningen tussen wat wij verstaan onder staten van goed (cfr. infra). Uit het totale bestand zouden er in theorie maar 9.750 echte staten kunnen gehaald worden.

Voor we verder gaan moeten we even stilstaan en ons afvragen wat een staat van goed eigenlijk is. Het is een document opgesteld tijdens de inventarisatie van de goederen van personen, die bij hun overlijden minderjarige of geestelijk en lichamelijk gehandicapte kinderen nalieten. De *costumen* of gewoonterrecht van de Kasselrij Veurne bepalen immers dat er naast minderjarige kinderen ook meerderjarige wezen kunnen bevoegd worden indien zij hun goederen slecht beheren en dat *uysinnighe, dulle, doove, domme en dierghelijke haerlieder sinnen en verstant niet wel hebbende* eveneens onder voogdij geplaatst worden. Wanneer nu in een gezin kinderen wees werden en ze vielen daarenboven onder de voorafgaande bepalingen, dan werden binnen de veertien dagen na het overlijden van een der ouders twee voogden aangesteld. Binnen de drie maanden na het overlijden moest een staat van goed opgemaakt worden en de *vooghden ... worden ghehouden over te bringhen ten weesen boeck haerlieder weese goedt onder het handtteecken van deel-lieden, stellende elck parceil ofte parthye 't sy leenen, erfve of renten, mistgaders huysen ofte ander goedt, by goeden verclaerse, met specificatie van abouten ende ghetal van bomen, elck op hem selven, expresserende de renten en lasten wiemen gheldende is ...* Een opmerking vanuit onze ervaring leert dat de termijn van drie maanden meestal niet gerespecteerd werd. In werkelijkheid waren de meeste staten van goed opgemaakt binnen het jaar volgend op het overlijden.

Een staat van goed werd opgemaakt door *deel-lieden* of prijzers die daartoe jaarlijks beëdigd werden. Deze prijzers werden aangesteld door de *madelaar* of overblijvende persoon van het gezin. Waren beide ouders overleden, dan kon iemand anders als *madelaar* optreden. De optekening van de goederen gebeurde in aanwezigheid van de overblijvende man of vrouw en de erfgenamen. Deze opgestelde staat van goed moest binnen de veertig dagen geregistreerd worden. Dit gebeurde dan in de zogenaamde wezenregisters.

Wat vinden we nu in deze staten van goed? De meeste beginnen met een genealogisch overzicht waarin de verwantschappen opgenomen en de erfgenamen opgesomd staan. In een aantal staten vindt men ook een afschrift van de huwelijkscontracten en testamenten. Ver-

volgens komt normaal gezien de opsomming van de onroerende goederen zoals gronden en huizen. Naast deze opsomming werd een zeer omvangrijke (en voor ons onderzoek zeer belangrijke) inventaris van de roerende goederen opgesteld. We vinden daarin bijvoorbeeld het aantal dieren op de hoeve, de huisraad in een bepaalde kamer, wat er op zolder aan voorraad lag, de hoeveelheid geld die gevonden werd, het landbouwmaterieel, enz. Als laatste volgt een borderel waarin een balans wordt gemaakt van de inkomsten en uitgaven met vermelding welk deel aan iedere erfgenaam toekomt.

Stellen we de vraag naar de bruikbaarheid van een staat van goed dan moeten we eerst en vooral meedelen dat het hier eigenlijk gaat om een momentopname. We kijken mee in het verleden op een bepaald tijdstip naar de situatie in een bepaald landbouwbedrijf of eventueel ander huishouden. We moeten ons ook bewust zijn dat de activiteit op een boerderij verschilt doorheen het jaar. Dit is voor onze verschillende onderzoeksvragen enerzijds wel belangrijk en anderzijds niet. Een voorbeeld maakt dit laatste duidelijk. Stel dat er in een staat melding gemaakt wordt van een boterkarn dan is dit niet seizoensgebonden, maar dit is wel het geval als we de totale bezaaide oppervlakte willen kennen.

Over de betrouwbaarheid van de staten kunnen we P. Vandewalle aanhalen.

Hij stelt voorop dat men geneigd is te denken dat er fraude gepaard kon gaan bij het opstellen van staten van goed. Maar hij ontkracht vervolgens deze stelling door te stellen dat dit niet mogelijk was aangezien zowel de dieren op de hoeve als de gewassen op het land door vele personen gekend waren. Bovendien moesten er ook geen erfrechten betaald worden. Dit laatste argument is misschien een betere reden dan het eerste.

Het belang van deze bron zit hem tenslotte in de mogelijkheid om door middel van deze bron te kunnen kijken in het verleden en pas zo tot gefundeerde uitspraken te komen omtrent dit verleden.

B. Methode

Het weergeven van de gebruikte werkwijze is vooral van belang voor de prijzenreeksen en de staten van goed. Voor alles streven we naar een voldoende groot bestand, zowel in omvang als in duur. Beiden zijn namelijk onontbeerlijk bij historisch kwantitatief onderzoek.

Naar analogie met de *Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Brabant en Vlaanderen* werden onze prijzenggegevens omgezet in groten Vlaams per gewichtseenheid (over de gewichten volgt in het volgend hoofdstuk meer). Omdat sommige reeksen nogal wat hiaten vertoonden, waren we in een paar gevallen genoodzaakt om vijfjaarlijkse gemiddelden te gebruiken.

Het kwam ook voor dat er in een aantal jaren zeer veel prijzen voorhanden waren en dit in tegenstelling met de jaren waar we het moesten

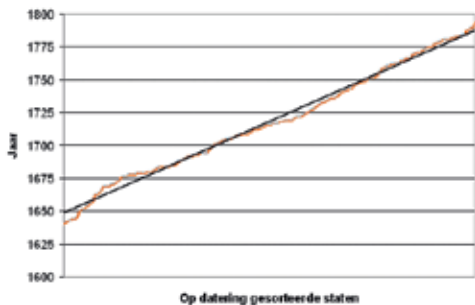
stellen met soms maar één aanduiding. Daardoor waren we genoodzaakt jaargemiddelden te berekenen die werden afgerond tot op een tiende. De jaargemiddelden maken dat de directe werkelijkheid verloren gaat.

Ook de verwerking van de staten van goed vraagt wat meer toelichting. Zoals reeds eerder vermeld bij de bespreking van een staat van goed als bron bleek dat het niet mogelijk was om gericht onderzoek te verrichten aangezien het fonds totaal willekeurig bijeen zit en de inventaris enkel toegang biedt op naam van de overledene.

In eerst instantie dachten we dit probleem te kunnen verhelpen door, gebruik makend van de wezenregisters, wel gericht te zoeken. In deze registers staan de wezen met de staat van goed ingeschreven volgens de datum van 'overbrenging' of registratie van de staat. Ze zijn hierin gegroepeerd per jaar en per parochie, met daarenboven nogmaals een onderverdeling tussen de *Noordvierschare* en *Zuidvierschare*. Zo konden we ons toespitsen op een paar testgemeenten. De namen die we op deze manier verkregen konden we dan opzoeken via de inventaris van de staten van goed. Maar hier bleek het spreekwoordelijke schoentje te knellen. Bij een naam als bijvoorbeeld *Marote, Franchois*, die volgens het wezenregister was overleden te Steenkerke in 1685, kwamen meerdere nummers voor (in dit voorbeeld: 31.901, 32.287 en 36.983). We konden hier dus te maken hebben met een dubbel van een staat of met een andere *Marote, Franchois* die helemaal niet in Steenkerke had gewoond en tevens nog eens op een ander tijdstip overleden kon zijn. Deze manier van werken bleek uiteindelijk te tijdrovend en niet echt accuraat. Er werd dan ook besloten om de methode over een ander boeg te gooien.

Uiteindelijk kozen we voor de steekproefmethode, waarbij we vooraf de grootte van het bestand bepaalden op zo'n 600 staten. Hierbij gingen we uit van de redenering dat hoe verder we teruggaan in de tijd, hoe minder staten van goed bewaard zijn gebleven. We stelden de volgende grootte voorop: voor de periode 1650 (of vanaf het voorkomen) tot 1700: 150 staten, voor de periode 1700-1750: 200 staten en tenslotte voor de periode 1750-1800: 250 staten.

Bij de *trekking* begonnen we systematisch met staat nummer 1 en eindigden we met nummer 600. Vervolgens gingen we verder met staat nummer 10.000 tot nummer 10.600 en tenslotte met nummer 20.000 tot 20.200. Op deze manier kwamen we uiteindelijk tot een bestand van zo'n 350 staten van goed, wat natuurlijk heel wat minder was dan de vooropgestelde 600. Dit laatste was te wijten aan acuut tijdsgebrek. Achteraf gezien is de consultatie van een staat van goed een tijdrovende bezigheid. De omvang van zo'n staat kan variëren van minder dan 10 bladzijden tot een 200 bladzijden! De ene staat is ook duidelijker geschreven dan de andere, is beter bewaard dan de

andere, ontbreekt juist aan die gegevens die ze bruikbaar maakt, enz. Bovendien leert de grafiek hierboven ons dat de vooronderstelling, als zouden er meer staten van goed bewaard zijn gebleven naarmate we later in de tijd kijken, geen steek houdt! We krijgen eerder de indruk als zou er voor iedere periode een gelijk aantal staten zijn bewaard met misschien wel een iets groter procentueel aantal voor staten die zich situeren in de tweede helft van de 17de eeuw. Wat hebben we nu allemaal overgenomen uit die staten van goed? Ten eerste werden gekopieerd: het jaartal, de maand met dag, de plaats, de naam van de overledene, het nummer van de staat, de titel die de overledene droeg en het beroep indien het vermeld werd. Vervolgens werden alle gegevens inzake zuivelmaterieel, voorraden aan kaas en boter en waar mogelijk prijzen genoteerd. Daarna werd in een rubriek 'dieren' het aantal melkkoeien, leegstaande koeien, tweejarige vaarzen, jaarlingen, pasgeborenen, ossen, stieren en paarden genoteerd met indien mogelijk ook gegevens betreffende de haarkleur van de dieren én hun prijzen. Daarnaast werden de aantallen varkens, schapen en andere dieren genoteerd. Tenslotte werden in een rubriek 'grond' alle gegevens genoteerd over de oppervlakte van de gecultiveerde grond met de soorten gewassen. Om al die verzamelde gegevens bruikbaar te maken voor ons onderzoek was het nodig een *database*-bestand op te maken. Dit gebeurde met de *database* die een onderdeel is van het geïntegreerde pakket ClarisWorks 3.0. Er werd een *record* opgebouwd waarin de volgende *fields* voorkamen: het jaartal, de maand met dag, de plaats, de naam van de overledene, het nummer van de staat, de titel die de overledene eventueel droeg, het type van grond

waarop het landbouwbedrijf was gevestigd, het beroep. Vervolgens werden de gegevens ingevuld betreffende het type boterkarn en het type 'kaaspers'. Dit laatste staat tussen aanhalingstekens omdat het ons duidelijk werd dat er niet altijd een kaaspers hoefde voorhanden te zijn om kaas te maken. In een ander groot veld werden gegevens ingevuld die betrekking hadden op zuivelmaterieel, op prijzen, op kleuren van koeien en eventuele opmerkingen. Voor de voorraad boter en kaas werden twee aparte *fields* opgemaakt. Ook werd plaats voorzien i.v.m. het voorkomen van 'smout' en 'pap'. Het aantal melkkoeien, droogstaande, tweejarige, jaarlingen, stieren, pasgeborenen, ossen, paarden, varkens en schapen werd genoteerd in een andere verzameling van *fields*. De bebouwde oppervlakte van de grond in gemeten werd ingevuld in een aparte *field*. Deze was *gelinkt* met een andere *field* dat automatisch de oppervlakte van dezelfde grond in hectare weergaf. Door een combinatie van de totale oppervlakte die soms (!) voorkwam in de staat van goed kon op die manier het aandeel van het weiland in de totale oppervlakte berekend worden. Meestal moesten we een soort omweg maken om deze gegevens te bekomen. Dit deden we door de veestapel om te zetten in het aantal grootvee-eenheden (GVE) dat ze elk afzonderlijk vertegenwoordigen. Vervolgens moesten we deze getallen optellen en omzetten in de oppervlakte grond die ze theoretisch gezien zouden moeten vertegenwoordigen volgens grondtype. We zijn ons voldoende bewust van het gladde pad dat we op deze manier beginnen. Maar er moest iets worden gevonden om aan dit probleem een oplossing te bieden. Door de wel gekende oppervlaktegegevens hebben we deze werkwijze kunnen toetsen aan haar betrouwbaarheid. Soms waren de resultaten tot 30 % afwijkend maar in andere gevallen zaten we er juist op.

Na de opbouw van onze database konden we vervolgens sorteren op allerhande parameters zoals ze nodig bleken te zijn voor ons onderzoek.

Wordt vervolgd.

Laurent Hoornaert

STEEKSPUL

Des kosters kaarsendomper, dacht je eerst? Zeg zelf, toch nutteloos hoog en spits dat dimkapje! Een préconciulaire, prikspitse piek van een 'Suisse' uit glorievolle Rooms-katholieke tijden, dan? Ook niet, beste (ex-)kerkganger!

En noem het evenmin een prikker voor mondvolle kaashapjes of 't attriboot van een bierbrouwsel-proever. Maar "je brandt"! Het is inderdaad een proefprikker. Een prikker en schepper tegelijk nog wel! Om te ... ?

"Opgelet! Neem altijd de proef op de som en koop nooit een kat in een zak", zegt men. Wisten onze vroede voorvaders vroeger al. En..., koop niet alleen geen kat blindelings, maar ook nooit graan. Doe een steekproef. Met o.a. een "graan-monster-steker".

Handig wel dat 't onderdeel van zo'n steker scharniert zodat het staaltje opgeviste graankorrels niet uit of van het horizontaal gezette schepgedeelte af kan glijden. Toch niet altijd onprettig, een schuifaf? Inderdaad! Maar dan liever op een bobsleebaan of een speelse roetsjbaan!

Jammer dat iedereen uit het raadvoorwerparcours roetjste en in het dorre niemandsland belandde. Maar fideel wacht het honorerende prijsje op een toekomstige winnaar.

Waartoe diende dit voorwerp?

Oplossing sturen naar Guido Schoonaert, Bergenstraat 16, 8972 Roesbrugge, tel. 057 30 15 57 of info@drukkerijschoonaert.be.

Uit de juiste antwoorden wordt een winnaar getrokken die een prijs ontvangt.

B O U W W E R K E N

MARIO VANDEWIELE BVBA

T 0475 68 50 59

GESPECIALISEERD IN:

- WONINGBOUW ■ VERBOUWINGEN
- PROFESSIONIEEL AANBRENGEN
- VAN ISOLATIE ■ RUIJME ERVARING MET
- LAGE ENERGIEWONINGEN ■ OPRITTEN EN
- TERRASSEN ■ VLOEREN- EN WANDTEGELS
- KLEINSCHALIGE AFVALWATERZUIVERING

MARIO VANDEWIELE BVBA

ROESBRUGGESTRAAT 62
8691 BEVEREN-AAN-DE-IJZER

INFO@BOUWWERKENVANDEWIELE.BE
WWW.BOUWWERKENVANDEWIELE.BE

OKRA ROESBRUGGE-HARINGE

UITSLAGEN JANUARI 2015

KAARTING JANUARI

KAREL DE BLAUWER

24 deelnemers - wonnen 3 partijen:

Ignace Vandermarliere	311 pt.
Agnes Declerck	381 pt.
Antoinette Develter	245 pt.
Willy Vanhoucke	231 pt.

0 partijen:

Maria Vandevoorde	151 pt.
Maria Bogaert	95 pt.

GEZELCHAPSSPELEN

4 spelers - winnares:

Alice Boury

KRISTEN VOLKSHUIS

16 deelnemers - wonnen 2 partijen:

Wilfried Decaestecker	312 pt.
Eugène Demuyck	307 pt.

0 partijen:

Georgette Vanstechelman	165 pt.
Maria Ceenaeme	114 pt.

GEZELCHAPSSPELEN

4 spelers - winnares:

Lucienne Timperman

PETANQUE

9 januari - 34 deelnemers

3 partijen: Maria Bogaert, Willy Butaye, Romain Dequeker, Brigitte Dezeure, Raymond Gyssels, Geert Huyghe, Jean-Pierre Lamote, Christiane Rousere, Frans Soetaert, Lucienne Timperman en Georgette Vanstechelman

23 januari - 35 deelnemers

3 partijen: Willy Butaye, Wilfried Decaestecker, Jean-Claude Deloz, Romain Dequeker, Alain Vandendriessche, Ignace Vandermarliere en Monique Vancaeyzeele

Stand na 6 wedstrijden:

1. Willy Butaye	78 pt.
2. Romain Dequeker	78 pt.
3. Frans Soetaert	73 pt.
4. Jean-Pierre Lamote	72 pt.
5. Geert Huyghe	69 pt.
6. Raymond Gyssels	69 pt.
7. Brigitte Dezeure	69 pt.
8. Aimé Neyrinck	68 pt.
9. Denise Vandebussche	68 pt.
10. Christiane Rousere	66 pt.

Volgende wedstrijden
op vrijdag 13 en 27 februari.

Bank- & Verzekeringen

Prinzie bvba

Voor al uw bankzaken & verzekeringen kunt u bij ons terecht.
Wij bieden u een waaier van diensten aan:

- Zicht- & spaarrekeningen
- Kasbons, fondsen, aandelen,...
- Beleggingen op maat
- Diverse leningen, oa. investeringskredieten, landbouwkredieten,...
- Alle verzekeringen
- Mogelijkheid tot huren van kluizen

**Wij komen graag bij u thuis om uw belangen te beheren,
want niets is ons teveel voor een tevreden klant.**

Binnenkort ook een geldautomaat bij ons!!!

Bank- & Verzekeringen

PRINZIE bvba

Provenplein 39a | 8972 PROVEN
T +32 (0)57/30 09 01 | F +32 (0)57/30 12 82
zakenkantoor@prinzie.be | www.prinzie.be
FSMA-nr. 11232 A-cB

Je Makelaar
Je beste
Verzekering

Fintro is een afdeling van BNP Paribas Fortis NV

Volg ons | www.fintro.be

GAAT VER, BLIJFT DICHTBIJ.

Brieven, omslagen, facturen,
bestelbons, BTW-formulieren, ...

Drukkerij SCHOONAERT

100 JAAR GELEDEN

NOG OVER DE ULANEN

Waar wij vorige maal vermeldden dat A. Porreye gekwetst werd bij de tweede brug over de IJzer, bij het vuurgevecht tussen Duitse Ulanen en Fransen die hen vanuit Roesbrugge bekampten, dan moeten wij hieraan toevoegen dat in ditzelfde gevecht de Heer Cyriel Feys, vader van Heer Burgemeester F. Feys, bijna het slachtoffer werd van eigen nieuwsgierigheid. Het gevecht volgend vanuit een venster van de bovenverdieping van zijn woning, boog hij zich juist voorover buiten het venster, toen een Duitse kogel vlak boven zijn hoofd voorbysuisde. De kogel boorde zich in de balk van het gebinte. Hijzelf werd niet geraakt (naar relaas van F. Feys). De Heer Claeysoone vermeldt verder nog, dat de gesneuvelde Duitser door de inwoners van Proven op een niet al te vriendschappelijke wijze werd onthaald.

Intussen bleven de Ulanen de streek onveilig maken tot in oktober 1914. Dan maakte de intocht van de Engelse, en vooral de Franse troepen, hun zwerftochten praktisch onmogelijk. Een drietal weken na het eerstgenoemde gevecht, op woensdag 7 oktober 1914, werden nieuwe benden gemeld rond Ieper, Poperinge, Oostvleteren en Woesten. Men wist te vertellen dat zij naar Roesbrugge kwamen afgezakt. Weer ontstond paniek bij de bevolking temeer dat, daags daarop, alle telefoon- en telegraafverbindingen verbroken werden. Allelei tegenstrijdige geruchten bleven de ronde doen, en om het nog erger te maken, werd de grote brug over de IJzer geheel afgezet met wagens en voertuigen waarvan de wielen waren afgedaan. Dit gebeurde ook aan de woning van Dr. Gheysen (thans E. Foulon), aan de oude Gendarmerie en in het begin van de Krombkestraat (nu Waaienburgseweg). De burgers waren daarmee echter niet gediend en de gemeentelijke overheid protesteerde ertegen bij de militairen, daar alle verkeer onmogelijk was geworden.

Terzelfdertijd kwam vanuit Haringe het bericht dat de Ulanen daar weer verschenen waren. Aan de Heydebeek bij Capoens (thans M. Verheye, Nachtegaalstraat) waren zij de toen nog bestaande paardebrug over getrokken en tot Bambeke-kruisstraat doorgestoten op Frans grondgebied. Karel Top (vader van Remi Top en grootvader van Thérèse Top) die naar de mis wou, zag de Ulanen

opdagen, en toen hij wilde naar huis terugkeren - hij was nog niet aan het Haendekot - moest hij willens nillens toch naar Haringekerk opstappen, met de Duitsers achter zich aan. Franse dragonders die op 9 oktober daaropvolgend in Roesbrugge aankwamen gingen ze opjagen. Tussen Haringe en het Haendekot werden enkele schoten gewisseld zodat de Duitsers aftrokken. Voor niet lang echter, want op 10 oktober kwamen er opnieuw benden op verkenning vanuit de richting Watou en Proven. Tussen Proven en Roesbrugge, bij de 'Landing' hielden zij Aimé Claeysoone aan (alsdan Gemeentesecretaris en auteur van deze oorlogsherinneringen). Hij moest met hen mee tot aan de Blokstraat. Daar lieten zij hem los, doch verboden hem naar Roesbrugge terug te keren. Enige gendarmen en Belgische soldaten trachtten hen tot een gevecht te dwingen, doch dit bleef meestal uit.

De laatste melding van hun verschijnen is van 11 oktober: een zondag. Nadien hoort men er niet meer van. Dit was ongetwijfeld te wijten aan de steeds vlotter verloopende intocht van de Verbonden legers, die naar Ieper en het zich vormend IJzerfront oprukten. Die intocht bracht tevens voor de bevolking het invoeren van het 'paspoort' met zich, waarzonder men zich niet meer buiten de gemeente mocht wagen. De gemeentendiensten kregen eventjes drie bedienden bij om dit probleem op te lossen.

Op 15 oktober meldt de Heer Claeysoone de doortocht van de eerste Duitse krijgsgevangenen. De Engelsen hebben ze van bij de Catsberg meegebracht. Ook Duitse helmen 'casquen' en laarzen dragen zij als buit op hun automobielen mee. Daarmee is in feite de 'Grote Oorlog' begonnen en voor heel de streek wordt dit een aaneenschakeling van troepenbewegingen en inkwartiering. De ene oorlogservaring volgt de andere op, de ene al onaangenamer dan de andere, want zeer aangenaam kon men dit alles niet noemen. Alleen de plaatselijke schooljeugd kreeg een behoorlijke portie extra vakantie toebedeeld.

Gebaseerd op artikel verschenen in 'De IJzerbode, maart 1971', p. 2, geschreven door J. Gheysen, Haringe.

OORLOGSBOEKEN HELLEHONDEN EN ANDER DIERENLEED 1914-1945

Dit boek is een ode aan het dier in oorlogstijd. Bibliotheken zijn volgeschreven over het lijden der mensen, maar het dier is een vaak vergeten slachtoffer van het oorlogsgeweld. De historici Perry Pierik en Gerbrand Kip verzamelden de meest ontroerende, aangrijpende en schokkende foto's van het dier in oorlogstijd. Paarden, honden, duiven en kamelen komen aan bod, in de periode 1914 - 1945. Het is indrukwekkend te zien hoe soldaten hun gesneuvelde paarden in 1939 nog begroeven. Later, toen de dood aan inflatie onderhevig was, was er voor dergelijk sentiment geen tijd meer. Of de mensen deden zich te goed aan de kadavers van de trouwe viervoeters die hen dienden; oorlog of geen oorlog.

Auteurs: Gerbrand Kip & Perry Pierik

Technische info:

Uitgever: Aspekt B.V.

Prijs: € 19,95

ISBN nr.: 9789059118379

!!! BELANGRIJK !!!

De volgende IJzerbode verschijnt op woensdag 18 maart 2015.

**Artikels en publiciteit
binnenbrengen ten laatste op
maandag 9 maart 2015.**

in 'T ROZENHOF

ZATERDAG 4 APRIL om 19 uur

ZONDAG 5 APRIL om 12 uur

Sprankelend aperitief met wachtbordje

Cappuccino van zeekreeft

Warm buffet: vis en vlees, voor elk wat wils

Nagerechtenbord

Koffie met zoetigheden

Aperitief en wijnen inbegrepen: **€ 65 per persoon**

Zaterdag 4 april • "Jan Zonder Trees"

een hilarisch muzikaal spektakel met
aansluitend dansgelegenheid met Studio Pinocchio

Zondag 5 april • "Alex en Ilse"

dit onnavolgbare zangduo brengt ambiance
van bij het aperitief tot aan de al even enthousiaste Studio Pinocchio

Telefonisch reserveren is noodzakelijk: 057 30 03 35

Reservaties zijn slechts geldig mits het storten van het volledige bedrag
(€ 65 per persoon) op rekeningnummer BE73 7380 4150 0460
of contante betaling binnen de 8 dagen na reservatie

Voor onze openingsuren, ga naar www.rozenhof-proven.be

Drinkwater voor het front 1914-1918 (6)

Drinkwaterzuivering te velde tijdens de Eerste Wereldoorlog

5.2.3. Lyster bags

De tot nu toe in dit artikel besproken drinkwaterbereiders - filters, kooktoestellen, UV-sterilisatoren, ozoniseer- en chloreringsinstallaties - waren steeds bedoeld voor grote of middelgrote troepeneenheden te velde of achter het front. De installaties stonden vaak strategisch opgesteld bij veldhospitals, verplegingsposten, veldkeukens, e.d., en vormden als het ware de centrale bereidingspunten van waaruit het steriele drinkwater werd gedistribueerd aan kleinere eenheden en manschappen in de linies verder naar voren. Maar lang niet altijd bereikte het water de soldaten in de voorste linies.

Om dit probleem te ondervangen waren er verschillende oplossingen bedacht.

Het Amerikaanse leger in Noord-Frankrijk werkte met het systeem van de zgn. Lyster bags, in 1913 uitgevonden door de militaire arts Major William John L. Lyster. Lyster bags waren canvas zakken waarin drinkwater kon worden gedesinfecteerd, vervoerd en bereid gesteld. Ze hadden een inhoud van ongeveer 36 gallons (ca. 160 liter). Aan het water in de Lyster bag werd chloorkalk toegevoegd. Glazen buisjes die precies 1 gram chloorkalk bevatten, waren hiervoor beschikbaar. De inhoud van 1 buisje, genoeg voor 1 Lyster bag, werd met een beetje water aangevoerd tot een papje en vervolgens toegevoegd aan de inhoud van de Lyster bag.

Voor het geval de buisjes met chloorkalk niet beschikbaar waren, werd zo goed mogelijk de juiste hoeveelheid chloorkalkpoeder afgemeten. Als maatbekertje diende dan de lege huls van een patroon van een Colt 45 automatisch pistool. Een geheel gevulde, afgestroken huls bevatte juist 1 gram chloorkalk. De voorgeschreven inwerkingstijd van het desinfectiemiddel was 30 minuten. Daarna werd een chemische test uitgevoerd op actief chloor (jodium/zetmeeltest). Als actief chloor werd aangetoond, was het water geschikt voor consumptie. Een negatieve uitslag kon betekenen dat het water nog niet steriel was. Er moest dan opnieuw chloorkalk worden toegevoegd.

Elke compagnie van het Amerikaanse expeditieleger hoorde over minstens één Lyster bag te beschikken. De Lyster bags werden gewoonlijk meegenomen tot net achter de voorste linies. Ze werden op manshoogte opgehangen aan een driepoot, een boomtak o.i.d. om nabesmetting via de grond of door dieren te vermijden. Soms werden ze overkapt, om ze tegen zon en regen te beschermen.

De waterzakken waren voorzien van aftapkranen, zodat soldaten naar behoefte hun veldfles eruit konden vullen. Tot op de dag van vandaag is dit systeem in zwang gebleven bij de Amerikanen en wordt bijv. ook in Afghanistan en Irak nog steeds gebruikt. Na de Eerste Wereldoorlog ging men soms ook over op andere

*Duitse soldaten scheppen water uit een granaattrechter.
Hier is de sterilisatiekit van Bayer onmisbaar.*

desinfectiemiddelen in de Lyster bags, zoals jodiumtabletten.

Ook het Italiaanse leger kende dit systeem van verplaatsbare linnen watersterilisatiezakken, zij het dat hun zakken een inhoud van zo'n 200 liter hadden. Verder hadden ze een inwendige filter, eveneens van linnen doek vervaardigd, waarmee het ruwe water ontdaan werd van grove bestanddelen (bladeren, insecten e.d.) alvorens het in de zak terecht kwam. Sterilisatie geschiedde, net als bij de Amerikaanse Lyster bags, met chloorkalk.

De waterzakken hadden het niet geringe voordeel dat ze, in tegenstelling tot watertanks of -vaten e.d., in lege toestand opgevouwen konden worden. Daarom, en omdat ze weinig wogen, konden ze makkelijk getransporteerd worden.

5.2.4. Sterilisatiekits voor de individuele man

Voor het Duitse leger had de firma Friedrich Bayer & Co. te Elberfeld sterilisatiekits ontwikkeld voor de individuele man. Elke kit bevatte 10 witte glazen buisjes met "Desazon" en 10 bruine glazen buisjes met "Ortizon". Desazon was het desinfectiemiddel en was niets anders dan chloorkalk met een extra hoog gehalte aan actief chloor. Het antichloor, Ortizon, bestond uit waterstofperoxide-carbamide.

Voor het steriliseren van 1 liter water, ongeveer de inhoud van een veldfles, was de inhoud van 1 buisje Desazon genoeg. Na toevoegen moest de veldfles even goed geschud worden. Vervol-

gens had het Desazon minimaal 10 minuten inwerktijd nodig. Daarna werd een buisje Ortizon toegevoegd. Het water was daarna volkomen veilig om te drinken. Na de oorlog werd Ortizon door Bayer aangeprezen en verkocht als pastilles tegen slechte adem en beginnende keelpijn.

In Oostenrijk ontwikkelde de Österreichische Verein für chemische und metallurgische Produktion een soortgelijke watersterilisatiekit voor de individuele man. De kits bestonden uit 10 buisjes met elk 0,2 gram chloorkalk en 10 buisjes met elk 0,35 gram Ortizon. De medische afdeling van het Ministerie van oorlog zag er echter niets in en gaf een afwijzend advies. Desondanks bestelde het Oostenrijkse opperbevel vervolgens 10.000 kits Desazon/Ortizon bij Bayer. De kits werden bij wijze van proef in 1916 uitgereikt aan het 10e leger dat aan het front in Karintië lag. Ondanks de goede resultaten bleef het Oostenrijkse Ministerie van Oorlog chemische desinfectie van drinkwater voor de troepen afwijzen.

Een zwak punt in het gebruik van de sterilisatiekits van Bayer was de 10 minuten wachttijd die nodig was om de bacteriën in het water te doden. Veel soldaten gunden zich die tijd niet, en liepen daardoor aanzienlijk risico op besmetting.

De Fransen losten het probleem van de wachttijd tussen de toedieningen van chloor en antichloor op met het sneller werkende desinfectiemiddel kaliumpermanganaat. Ze hadden een houder ontwikkeld voor de individuele

man, die tegelijkertijd ook als doseerapparaatje voor het desinfectiemiddel diende. De houder bestond uit twee lege patroonhulzen die met de bodems aan elkaar waren gesoldeerd. Beide helften konden worden afgesloten met een hol dopje van aluminium.

De ene patroonhuls bevatte het desinfectiemiddel: een poeder bestaande uit een mengsel van 50 delen kaliumpermanganaat, 30 delen watervrij natriumsulfaat en 20 delen calciumcarbonaat. Het antichloor bevond zich in de tweede huls en bestond uit 35 delen natriumhyposulfit, 35 delen watervrij natriumsulfaat en 30 delen calciumcarbonaat. De dopjes op de hulzen dienden tevens als maatbekertjes. Voor het steriliseren van een veldfles met water was 1 dopje poeder uit beide hulzen voldoende. Nadat eerst het dopje met kaliumpermanganaat was toegevoegd en even schudden, kon zonder verder wachten direct het dopje met "antichloor" worden toegevoegd. Na opnieuw even schudden was het water veilig om te drinken.

Kaliumpermanganaat heeft een diep paarse kleur. De andere drie stoffen zijn wit. Hierdoor verschilden de poedermengsels in beide hulzen sterk in kleur, waardoor de soldaten zich niet konden vergissen in de volgorde van toediening. Het natriumsulfaat en calciumcarbonaat in deze poedermengsels hadden geen functie in de eigenlijke sterilisatie van het water. Zij zorgden ervoor dat de actieve stoffen, kaliumpermanganaat en natriumhyposulfit, niet zouden gaan klonteren door inwerking van vocht uit de lucht. Door de aanwezigheid van deze hulpstoffen bleven de poeders droog, klontvrij, rul en konden daardoor steeds goed gedoseerd worden.

De voorraad desinfectiemiddel resp. antichloor in beide hulzen was gewoonlijk voldoende voor 40 à 50 liter water.

5.3. Problemen bij de chemische sterilisatie te velde

De chemische sterilisatie was in het algemeen snel en betrouwbaar. Bovendien hadden de chemische sterilisatiemiddelen het mogelijk gemaakt desinfectiekits voor de individuele man te ontwikkelen, hetgeen in principe een groot voordeel was. Maar er kleefden ook nadelen aan de chemische sterilisatie.

Met name chloor en chloorproducten zijn gevaarlijke chemicaliën, die huid, ogen en ademhalingswegen kunnen aantasten bij onoordeelkundig gebruik. Ook ozon is niet zonder gevaar, indien het langdurig wordt ingeademd. Behalve bij ozoniseren, werd het mineralengehalte van het drinkwater nogal verhoogd door het toevoegen van de desinfectiemiddelen en hun "antichloren". Het water werd weliswaar kiemvrij, maar uiterlijk, geur en smaak van het water werden er doorgaans niet beter op. Dat gold zeker voor het gebruik van de chemicalienkits voor de individuele man. Pruttig water bleef pruttig, hoewel veilig om te drinken. Ruw water dat er van zichzelf helder en schoon uitzag, werd niet zelden alsnog troebel en bruin nadat de desinfectiemiddelen er aan waren

Een watertransport bij Saint-Eloi is blijven steken in de modder.

toegevoegd.

Dit kwam doordat van nature in het water aanwezig ijzer- en mangaanzouten werden geoxideerd door de sterilisatiemiddelen. Vervolgens vlokten ze uit als bruine substanties. Hoewel op zich ongevaarlijk, zijn ze allesbehalve aantrekkelijk om te drinken. De grote mobiele chlooreringsinstallaties waren doorgaans voorzien van een nafiltraat om deze troebeling te verwijderen.

Chloor en chloorproducten doden bacteriën niet onmiddellijk. Ze hebben enige inwerkingstijd nodig. Bij de grote mobiele drinkwaterbereiders werden de voorschriften doorgaans goed in acht genomen. Ook bij de bereiding van drinkwater in Lyster bags golden strenge voorschriften.

Maar de soldaten in de voorste linies, die aangewezen waren op hun sterilisatiekits, hadden die tijd vaak niet of gunden zich die niet. Niet zelden werd veel te snel het antichloor toegevoegd, waardoor de kiemdodende werking van het desinfectans voortijdig werd gestopt. Onnodig te vermelden dat het zo verkregen drinkwater niet veilig was en het drinken ervan vol risico.

De sterilisatiekits waren tamelijk duur. Omgekeerd kostte het steriliseren van 1 liter water met behulp van Bayer-kits ongeveer 15 Pfennig.

6. VEILIG WATER, MAAR NIET VOOR IEDEREEN

"... en steeds weer en steeds opnieuw die aanvallen van buikloop, dat verschrikkelijke branden in zijn lijf. Hij heeft twee dagen niets gegeten, mocht niets drinken. Een waanzinnige dorst komt op. Des te erger, omdat hij maar al te goed weet, dat het uitgesloten is dat hij hier ook maar een druppel water kan krijgen."
Edlef Köppen - Heeresbericht (1930)

De oproep van Sir William Osler heeft effect gehad. Voor het eerst in de geschiedenis waren er in een oorlog minder soldaten omgekomen door ziekte dan door krijgsgeweld. Dit gold in ieder geval voor het West-Europese strijdtoneel. De verplichte vaccinatieprogramma's van de Engelsen en Amerikanen tegen tyfus waren succesvol gebleken. Van hun soldaten stierven er slechts enkele honderden aan deze gevreesde ziekte.

Anders was dat bij de Fransen en aanvankelijk ook de Duitsers. In de loop van de oorlog kregen zo'n 130.000 poilus en ruim 115.000 Duitsers in Noord-Frankrijk tyfus. Ongeveer 10 van elke 100 niet-gevaccineerde soldaten die tyfus opliepen stierven er aan. De Duitsers begonnen pas in de loop van 1916 met vaccineren, nadat al meer dan 10.000 van hun soldaten aan de ziekte bezweken waren. Daarna liep het sterftcijfer sterk terug. Ook de Oostenrijkse troepen hadden van tijd tot tijd te kampen met ernstige uitbraken van tyfus en dysenterie.

Zonder de intensieve zorg voor veilig drinkwater zouden er veel meer soldaten van de strijdende legers tyfus opgelopen hebben, al is het onmogelijk aan te geven hoe groot precies het gunstige effect van goed drinkwater is geweest. Het lijdt geen twijfel dat ook veel meer soldaten aan tyfus zouden zijn bezweken, als de legers niet hadden beschikt over de moderne zuiveringstechnologieën, waarmee te velde op grote schaal hygiënisch en veilig drinkwater kon worden bereid.

Alle zorg en moderne zuiveringstechnieken ten spijt, dronken de soldaten soms toch verdacht water. Ontoereikende of falende techniek kon daarvan de oorzaak zijn, zoals bij filters of kooksterilisatoren het geval was, maar vaker was het uit onwetendheid of onverschilligheid dat soldaten ongezuiverd water dronken. Soms ook hadden de manschappen eenvoudig geen andere keus.

Tijdens de soms dagen lang aanhoudende gevechten was gebrek aan drinkwater bij de soldaten in de voorste linies eerder regel dan uitzondering. Als er al goed drinkwater beschikbaar was, konden de mannen vooraan vaak niet bereikt worden. De bevoorrading was door zware beschietingen of slechte terreinomstandigheden dikwijls onmogelijk. Dit leidde tot onthutsende situaties. Schokkend zijn de getuigenissen van soldaten die, gekweld door hevige dorst, uit granaatrechters of poelen dronken, waarin de lijken van omgekomen vrienden of vijanden dreven.

Rob Kammelar

De vertalingen van de citaten van Georg von der Vring, A.M. Frey en Edlef Köppen zijn van de auteur van dit artikel. De citaten van Ludwig Renn en E.M. Remarque komen uit de Nederlandse vertalingen van de geciteerde werken. De spelling is aangepast.

Geraadpleegde bronnen

1. Dr. Hans Ammann - Der Kampf gegen die Kleinsten. Eine Kriegsbakteriologie, München und Berlin, 1916.
2. Leo van Bergen, Zacht en eervol. Lijden en sterven in een Grote Oorlog, 2e dr., Den Haag, 2001.
3. W.H.Cool, Leerboek der Pionierkunst, Eerste Deel, Breda, 1914.
4. Dr. Moritz Friedman, Zur Frage der Trinkwasserversorgung der Truppe im Felde, Wien, 1912.
5. Maxime F. Gendre, Two Centuries of Electric Light Source Innovations, z.j. (www.einlightred.tue.nl/lightsources/history/light_history.pdf).
6. Handbook of Chemistry & Physics, 56th ed., Cleveland, 1975.
7. Haupt, Die Beschaffung von keimfreiem Oberflächenwasser im Felde mittels des Chlordesinfectionsverfahrens, in: Zeitschrift für Lebensmittel-Untersuchung und -Forschung, Vol.35, Nr.7/8 (1918).
8. Dr. Jaroslav Hladik, Kurzes Lehrbuch der Militärhygiene, Wien und Leipzig, 1914.
9. Dr. Paul Kahlisch, Trinkwasserversorgung im Felde, Berlin, 1921.
10. D.A. Koster C.I., Verslag over een onderzoek naar de in Europa gangbare systemen van drinkwaterzuivering en wenschelijkheid hunner toepassing in Nederlandsch-Indië, Batavia, 1916.
11. W.F.J.M. Krul, Drinkwaterzuivering bij de oorlogvoerende legers, in Polytechnisch Weekblad, 18 november 1921.
12. Leidraad voor den Dienst van Verplegingsofficier bij de Afdelingen van het Veldleger, Breda, 1910.
13. Lt.-Colonel P.S. Lelean, Sanitation in war, 3rd ed., London, 1919.
14. Dr. C. te Lintum, Ons Vaderland onder Koningin Wilhelmina, Zutphen, 1927.
15. Charles Lynch, Frank W. Weed, and Loy McAfee (Editors), The Medical Department of the United States Army in the World War, Washington, 1923-1929, zie de website <http://history.amedd.army.mil>.
16. Major Howard McCyost, Water Purification in War, in Quartermaster News Service 1920 (reprinted in Quartermaster Professional Bulletin, March 1988; zie hiervoor ook de website www.qmfound.com/water_purification_in_war.htm).
17. Nieuwe Rotterdamse Courant, 26 februari 1915, ochtendblad A.
18. Wilfried Schimon, Die Wasserversorgung der k.u.k. Truppen 1914-1918, in Österreichische Militärische Zeitschrift, nr. 5, 2004 (zie hiervoor de internetversie: www.bmlv.gv.at/omz/ausgaben/artikel.php?id=233).
19. Wallace & Tiernan, The History of Wallace & Tiernan (Zie hiervoor de website www.wallace-tiernan.com/mainsite/whatsnewframeset.htm en klik op de link "W&T History pdf File".

© 2006 - De auteursrechten van bovenstaand artikel berusten bij de auteur Rob Kammelar. Voor gehele of gedeeltelijke overname is dan ook uitdrukkelijk toestemming vereist van de auteur.

TE KOOP

Renault Megane Cabrio

Bouwjaar: 03.2009
Brandstof: diesel
Kilometerstand: 62500 km

€ 8500
0476 32 33 58

GEVONDEN

Trouwring gevonden aan de kerk te Haringe op zaterdag 14 februari.

Trouwring bevindt zich bij Lillie Baillieu,
0484 27 89 26

Europese Bisol topmodule, standaard of Full Black versie. Dit zijn voorgesorteerde zonnepanelen met een **hoog rendement** en een uitstekende paneel efficiëntie. Tot **25 jaar opbrengstgarantie!**

Nederlandse Heat Pipe zonnecollectoren. Verbeterd dankzij hun grotere absorptiekern. Door het gebruik van de **vacuümbuis** technologie als perfecte isolator ook in het **tussenseizoen** ideaal om warm water te produceren.

Jochen Debaenst
Westsluisstraat 15
BE-8691 STAVELE

+32 (0) 494 48 21 74
info@ecolis.be
www.ecolis.be

PMO zorgt voor gezellige warmte dicht bij huis!

Bel nu voor stookolie: 057 30 03 30

Kwaliteit, service & ervaring, onze troef!

BRANDSTOFFEN | OLIËN & SMEERMIDDELEN | VETTEN | ANTIVRIES & KOELVLOEISTOF | MAZOUTTANKS

PMO nv - VANDENBROUCKE

Roesbruggestraat 2 | 8972 PROVEN | Tel. 057 30 03 30 | Fax. 057 30 12 97 | www.pmo-service.be | info@pmo-service.be

DE LENTE ONTWAAKT !

**TUINCENTER
AU PETIT JARDIN BVBA**

Couthoflaan 32 - 8972 PROVEN - Tel. 057 33 39 63
www.aupetitjardin.be

Openingsuren:
dinsdag tot zaterdag van 8.30 - 12.00 u. & 13.30 - 18.30 u.
zondag open van 9.00 tot 12.00 u. (vanaf maart: open van 9.00 tot 18.30 u.)
Gesloten op maandag

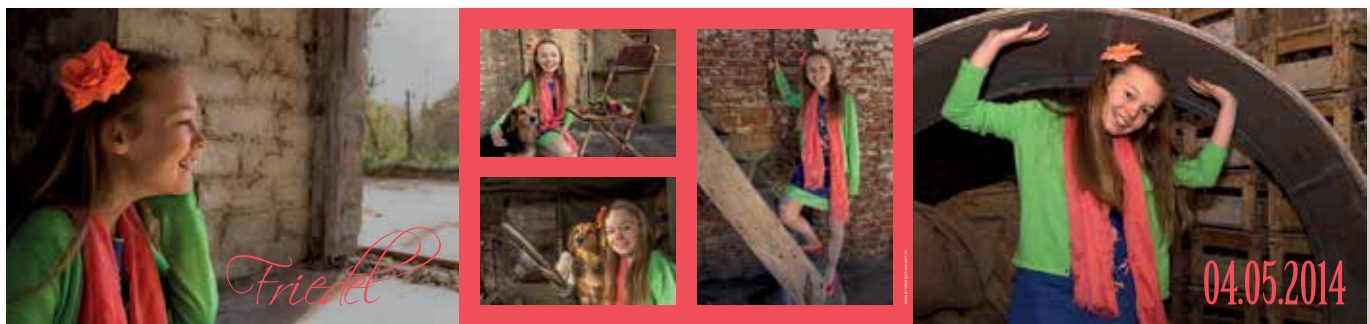
Communie

Breng uw foto's (gewoon of digitaal) binnen.
We maken er een leuk en origineel communiekaartje van !!!

Ook: uitnodigingen - notablokjes - placemats - servetringen - doosjes - ...

Een geschenkje voor iedere communicant !

Nog meer ideeën op www.drukkerijschoonaert.be

drukkerij SCHOONAERT

Bergenstraat 1 - 8972 Roesbrugge - 057 30 03 79 - info@drukkerijschoonaert.be - www.drukkerijschoonaert.be

ABELE

■ Filmvoorstelling: Jean de Florette Woensdag 4 maart om 14 uur

OKRA Abele presenteert, in samenwerking met vzw 't Pensionaat en Stad Poperinge, deze gelauwerde Franse film van Claude Berri uit 1986. 'Jean de Florette' is samen met het tweede deel 'Manon des Sources' een waar epos over het leven in een klein dorpje in de Provence.

Gebaseerd op het werk van de Franse schrijver Marcel Pagnol, is deze film van begin tot einde een ode aan de prachtige natuur van de Provence en aan de mensen die er wonen.

Jean Cadoret erft een hoeve. Als stadsmens ziet hij kans om het landelijke leven te leiden waarvan hij altijd droomde. Ugolin en César Soubeyran hadden echter hun oog op de hoeve laten vallen, maar zien hun grootse plannen nu gedwarsboomd. Ze willen Jean, die de zoon van Florette was, van de hoeve verdrijven door hem weg te pesten, met alle dramatische gevolgen vandien.

We zien Gérard Depardieu, Yves Montand, Daniël Auteuil en Elizabeth Depardieu in de voornaamste rollen. Er is prachtige muziek van Jean-Claude Petit.

Op woensdag 1 april wordt 'Manon des Sources' vertoond in Het Pensionaat, Abeleplein 8A, 8978 Watou -Abele.

Toegang: € 5 drankje inbegrepen.

Info: Frans Cooremans, tel. 057 216 215 of vzw 't Pensionaat, tel. 057 33 22 08.

■ Munten- en Brocantebeurs Zondag 8 maart van 7.30 tot 12.30 uur

Op iedere 2de zondag van de maand gaat de verzamelbeurs van Poperingana Numismatica Historia door in Het Pensionaat te Abele. Iedereen die interesse heeft in oude munten, postkaarten, boeken, aardewerk en andere verzamelobjecten kan terecht op deze gezellige beurs. Toegang is gratis.

■ Expositie kunstenaar Luc Ameel Zondag 8 maart van 7.30 tot 12.30 uur

Samen met de ruilbeurs wordt er dit keer in Het Pensionaat te Abele ook een tentoonstelling georganiseerd met mooie reistekeningen van de hand van kunstenaar Luc Ameel. De toegang is gratis.

BEVEREN A.D. IJZER

■ Kaasavond VBS De Libel Zaterdag 28 februari

Kom op zaterdag 28 februari genieten van een lekker stukje kaas, heerlijk brood, aangepaste salade en een bijpassend drankje in de H. Hartzaal van Beveren aan de IJzer.

Volwassenen betalen € 14 per persoon, kinderen (< 12 jaar) betalen € 6. Voor wie geen kaas lust, kan op aanvraag een vleeschotel voorzien worden.

Gelieve te reserveren vóór 20 februari, tel. 057 30 10 00 - frank.boussemaere@skynet.be.

Deze gezellige avond wordt georganiseerd door de Vriendenkring i.s.m. de school.

KROMBEKE

■ Gezinsbond Krombeke Workshop werken met soezenbeslag 3, 10 of 17 maart om 19.30 uur

Wat is nu de enige echte manier om heerlijk soezenbeslag te bereiden? Bakker Jan Vanhee vertelt en toont het je allemaal. Uiteraard ga je ook zelf aan de slag en leer je voor welke producten je het beslag kan gebruiken (eclair, roomsoezen, profiteroles,...).

De lessen duren ongeveer 3 uur en gaan door op 3, 10 of 17 maart om 19.30 uur op het Krombekeplein vlakbij de kerk.

Prijs: leden € 20, voor niet-leden € 25 inclusief drankje, eigen creatie en recept.

Inschrijven bij Marjan Nouwynck, 057 40 16 82 of gezinsbondkrombeke@gmail.com. Maximum 10 deelnemers per avond (schort meebrengen).

■ Tuinhier Krombeke Vrijdag 13 maart om 19.30 uur

"Onkruid, anders bekeken en anders beheersen" door Luc Verplaetse in de kantine van de Hondenschool "Te Lande", Bankelindeweg 39 te Krombeke.

Info: Rudi (0477 59 50 16) - Willem (0477 36 22 38) - www.volkstuin-krombeke.be.

PROVEN

■ Gezinsbond Proven - Tweedehandsbeurs baby-, kinder- en tienerartikelen Zaterdag 7 maart van 14 tot 16.30 u.

Gezinsbond Proven organiseert op zaterdag 7 maart van 14 tot 16.30 uur een tweedehandsbeurs in baby-, kinder- en tienerartikelen in OC De Croone te Proven.

TOTALE UITVERKOOP

WEGENS STOPZETTING

-30%

OP JUWELEN

-25%

OP UURWERKEN

**GUIDO
DESCHUYTTER**

Korte Torhoutstraat 3 • IEPER
057 20 61 39

DEVER FREDERIK

metaal-, aluminium- en
inoxconstructies

0477/85.01.39

fax 057/36.73.37

dever_frederik@hotmail.com

Apolloniastraat 4, 8978 Watou

DE CYCLIST

BOESCHEPESTRAAT 73 - 8970 POPERINGE

0499/277570

di-vrij van 8u-12u/13u30-18u
zaterdag van 9u-12u/13u30-17u30

www.decyclist.be

Gezinnen verkopen hun artikelen zelf en kunnen reeds hun stand opzetten vanaf 13 uur. Prijs per standplaats voor leden is € 5, niet-leden betalen € 8, de toegang is gratis. Info en inschrijven kan t.e.m. 1 maart bij Melanie Syssau, 057 33 80 58 of Melanie_Syssau@hotmail.com.

ROESBRUGGE

■ KVLV Roesbrugge-Haringe

Activiteiten:

- Donderdag 19 februari om 13.30 uur: Kookdemonstratie 'Taarten zonder oven' met Ria Colaert in OC Karel de Blauwer.
- Dinsdag 3 maart om 19.30 uur: 'Kleurenadvies' (kledij) met Evelien Van Roose in OC Karel de Blauwer.
- Dinsdag 17 maart om 19.30 uur: 'Lentemenu', kookdemonstratie met Ria Colaert in OC Karel de Blauwer.

■ OKRA Roesbrugge-Haringe

Activiteiten:

- Vrijdag 20 februari om 14.00 u.: Kaarting & gezelschapsspelen in Karel de Blauwer
- Dinsdag 24 februari om 14.00 u.: Kaarting & gezelschapsspelen in Kristen Volkshuis
- Vrijdag 27 februari: Petanque in OC Karel de Blauwer. Inschrijven: 13.30 - 13.50 u.
- Dinsdag 3 maart: Bowling leper
- Donderdag 5 maart om 14.00 u.: Crea in Kristen Volkshuis
- Vrijdag 13 maart: Petanque in OC Karel de Blauwer. Inschrijven: 13.30 - 13.50 u.
- Vrijdag 20 maart om 14.00 u.: Lentefeest in Kristen Volkshuis
- Dinsdag 24 maart om 14.00 u.: Kaarting & gezelschapsspelen in Kristen Volkshuis

- Vrijdag 27 maart: Petanque in OC Karel de Blauwer. Inschrijven: 13.30 - 13.50 u.

■ Ruilbeurs Champagnecapsules

Zaterdag 21 februari

van 13.30 tot 18.00 uur

Deze ruilbeurs is dé uitstekende gelegenheid om je collectie te gaan uitbreiden door contacten met verzamelaars uit Frankrijk en België. De waarde van de Lambert-catalogus 2014 vormt over het algemeen de basis voor de ruil of er wordt geruild met onderling akkoord.

Alle verzamelaars, beginnende verzamelaars en belangstellenden zijn welkom op onze 11de internationale ruilbeurs in het Kristen Volkshuis te Roesbrugge op zaterdag 21 februari van 13.30 tot 18 uur. Ingericht door Ruilclub Franco-Belge.

Info bij Luc Pattyn (pattynluc@telenet.be) of Roger Benauwt (r.benauwt@telenet.be) of tel. 057 30 01 88.

■ Femma Roesbrugge-Haringe

Stijladvies

Maandag 16 maart om 19.30 uur

Hoe komt je persoonlijke uitstraling beter tot haar recht? Stijladvies kan je indelen in verschillende "workshops". Wij kozen voor de workshop "kleur je zelf".

Dit is een sessie van 3 uur rond kleur. Deze avond die gericht is op een doe-avond is geschikt voor elke leeftijd. Volgende aspecten komen aan bod: uitleg over kleuren en kleurenleer, bepalen van individueel seizoenstype (kleurtype) door het leggen van kleuroeken, bekijken van de typische kleuren eigen aan het seizoen en het combineren van deze kleuren. Een kleuranalyse gebeurt altijd op een niet gemaquilleerde huid. Bij iedereen wordt met aangepast materiaal een kleuranalyse gemaakt. Zo komt iedereen uit bij haar seizoenstype en wordt er aandacht besteed aan het kleuren-

merk dat heel bepalend is volgens je natuurlijke uitstraling. Kleurcombinaties maken komt ook aan bod. De aanwezigen kunnen vrijblijvend een werkboekje aankopen voor € 3. Dit wordt de avond zelf aangevuld met de uitleg over hun individueel kleurseizoen. Het is aangeraden om schrijfgerief mee te brengen.

Inschrijvingen zijn beperkt, schrijf daarom zo vlug mogelijk in, of ten laatste tegen 12 maart bij Marleen Deschuytter, Gsm 0472 57 36 50 - marleen.deschuytter@telenet.be.

De avond kost € 12 voor de niet-leden en € 7 voor de leden, drankje inbegrepen.

■ Infonamiddag Wit-Gele Kruis

Maandag 23 maart van 14 tot 16 uur

Steeds meer mensen worden zelf of binnen hun familie of kennissenkring geconfronteerd met diabetes, dementie, incontinentie, de gevolgen van een beroerte... Wat doe je als je suikerziekte hebt en onwel wordt tijdens het winkelen? Hoe reageer je als je man die dement is met de auto wil gaan rijden? Hoe kies je het juiste incontinentiemateriaal voor je vader of moeder? Wat na een beroerte?

Op deze en nog veel meer vragen geeft het Wit-Gele Kruis West-Vlaanderen een antwoord. De afdeling Poperinge organiseert op 23 maart een infonamiddag over vaak voorkomende ziektebeelden in de thuiszorg. De Wit-Gele Kruis verpleegkundige vertelt op een toegankelijke manier hoe deze aandoeningen kunnen ontstaan, wat ze precies inhouden, en op welke wijze je er kunt mee omgaan.

Iedereen die geïnteresseerd is in het thema, is van harte welkom in het Christen Volkshuis, Professor Rubrechtstraat 25 te Roesbrugge.

Toegang gratis.

Vooraf inschrijven is noodzakelijk en kan via www.wgkwwl.be of 057 33 31 16 (Poperinge).

Boomonderhoud Bottelier Joris

Snoeien & vellen van bomen
Onderhoud & opruiming van bos
Verhakselen van bomen en takken
Bouwklaar maken van terreinen

Specialiteit :

Uitfrezen van boomwortels

Oude Provenstraat 53 - 8978 Watou
057 36 67 68 - 0473 94 51 54
www.boomonderhoud-bottelier.be

GARAGECAPPOEN

Prof. O. Rubbrechtstraat 32 - ROESBRUGGE
Tel. 057 30 03 59 - www.garagecappoen.be

Nieuwe en tweedehandse auto's
Alle carrosseriewerken • schilderen
Depannagediensten
VANAF NU: Aircoservice
Laat uw airco tijdig controleren !

FORD Fiesta	1.4 D	2011
BMW 116		2010
VW Golf	1.6 D	2010

**OPENDEUR
7 & 8 MAART 2015**

COIFFURE NANCY

DAMES • HEREN
KINDEREN

ZONNEBANK
10 + 1 GRATIS

OPEN VAN
DINSDAG T.E.M. ZATERDAG
ST. JAN-TER-BIEZEN 6
WATOU • 057 21 49 47

EVENEMENTENKALENDER

■ Voordracht: Te voet naar Santiago de Compostela.

Donderdag 26 maart om 19.30 uur

Vanuit Vlaanderen vertrekken naar Santiago de Compostela! Dat is wat Luc Demey enkele jaren geleden gedaan heeft.

Indien men van huis uit vertrekt, is de pelgrims-tocht waarschijnlijk het meest indrukwekkend. Afhankelijk van de afgelegde afstand per dag moet men echter al gauw rekenen met een duur van tweeëneenhalve tot vier maanden. Het eerste deel van de tocht is vaak moeilijk omdat er nauwelijks gemarkeerde routes en gidsen met een routebeschrijving en overnachtingsmogelijkheden beschikbaar zijn. Tijdens het tweede gedeelte is het dan de natuur, de bergen, de eenzaamheid en vermoeidheid die het uiterste vergen van de pelgrims.

Het was ook voor Luc een indrukwekkende ervaring die hij met ons wilt delen. Het motief, de eindeloze weg, wegwijzers, kunst en architectuur, ontmoetingen en overnachting, eindelijk vele indrukken die hij mee gebracht heeft van deze reis te voet. Met een keuze uit de talloze foto's onderweg genomen weet hij er een boeiende avond van te maken.

Dit gaat door in het Kristen Volkshuis bij P. Gunst op 26 maart om 19.30 uur stipt. Toegang: € 3, consumptie inbegrepen.

Organisatie: Ziekenzorg Roesbrugge-Haringe.

WATOU

■ KVLV vrouwen met vaart

Ladies Night

Vrijdag 6 maart vanaf 19 uur

Belevingsmoment met tal van verwenworkshops voor vrouwen uit de jaren '70, '80, '90 in de parochiezaal te Watou.

Toegang: € 15 - ledenvoordeel: € 12.

www.facebook.com/ladiesnight708090.

Voor al uw festiviteiten:
affiches, flyers en toegangskaarten

Drukkerij SCHOONAERT

EEN LEUKE DIKKETRUIENDAG

Op vrijdag 13 februari werd de verwarming wat lager gezet en werd aan de kinderen van VBS De Krekel te Roesbrugge gevraagd om zich dik en goed aan te kleden. We hebben er zelfs een wedstrijdje van gemaakt. Wie heeft de meeste lagen aan? Dit werd gewonnen door Gerlinde Vandepitte met 64 lagen! De andere kinderen van school hadden ook heel hard hun best gedaan en per klas werd de winnaar dan ook beloond met een Michelin-mannetje-oorkonde.

In de voormiddag hadden we dansmuziek op de speelplaats en vroegen we: "Wie kan er het langste touwtjesspringen?" Ook hier werd een winnaar uitgekozen. Bij de kleuters bleef het gewoon bij springen en dansen! Zo konden we goed opgewarmd terug naar onze klas.

Europa-centrum

Bergenstraat 2 - 8691 Beveren a.d. IJzer
op overoever van Bertennest
te Roesbrugge

IN VAN DER HALLEN-GEMEENSCHAP & EUROPA-BROEDERSCHAP

AUTOBUS NAAR ZANGFEEST IN ANTWERPEN

Op zondag 8 maart om 14.30 uur heeft in de Lotto-Arena te Antwerpen het 78ste Vlaams-Nationaal Zangfeest plaats. Historicus en regisseur Paul Cordy koos als motto: "Wij zingen Vlaanderen vrij!", meteen de titel van zijn boek over de boeiende geschiedenis van de Vlaamse zangbeweging. Dit boek van 256 blz. met treffende foto's werd uitgegeven door A.N.Z. en Davidsfonds.

Aan wie dit geestdriftig en volksverbonden Zangfeest meemaakt, wordt ter plaatse gratis het stijlvolle programmaboek met alle liedteksten én partituren aangeboden. Voor het volledige programma met dans, koren, dirigenten, solisten, samenzang, jeugdmuziekcapellen en zelfs een eigen tribune voor gezinnen met kinderen: www.zangfeest.org. Kaarten reserveren: tel. 070 345 345 - www.teleticketservice.com.

Wie om 10 uur 's morgens in groep vanuit de IJzerstreek en Westkust per autobus eraan toe wil, moet tijdig storten op rek. BE26 0000 7020 1829 van Johan Desmet en ontvangt dan bevestiging en uurregeling van opstapplaatsen. Prijs volwassene: € 28 (kaart en bus) en jongeren tot 18 jaar: € 18.

Info: desmetj@hotmail.com ofwel via bertennest@skynet.be of tel. 057 30 02 08

55ste ERNEST VAN DER HALLEN-DAG, LIER

Op zaterdag 21 maart is er de jaarlijkse ontmoeting rond Ernest van der Hallen in zijn geboortestad LIER rond zijn Grafmonument op kerkhof "Kloosterheide", Kesselse steenweg.

Daar is het trefpunt om 14 uur, waar Jos Wouters, Hugo Rau, en Robin Vandenberghe de blijvende actualiteit van de brieven en boeken van deze Pelgrim-auteur en jeugdbezieler belichten.

Het gaat over de betekenis van de tijdschriften 'Het Verbond' en 'Mededelingen VVNA-auteurs', wiens hoofdredacteur Willy Cobbaut in 2014 overleed en Pater Marcel Brauns in 1995.

Zopas ontviel ons ook Gust Teugels, zanganimator en koorleider. In zijn spoor is er te Lier een zangstonde.

Robin Vandenberghe getuigt als jonge voorzitter in Europa-Broederschap over een nieuwe toekomst na 30 jaar Europa-Centrum, naast het Bertennest aan de IJzer.

Daarover handelt de nabespreking met begeleide boekentafel en documentatie in het Parochiehuis, Sint-Gummarusstraat 21.

Om 17 uur Heilige Mis in de Sint-Pieterskapel (bij Sint-Gummaruskerk), waarna broodjesmaal in het Parochiehuis.

Vanaf 18.30 uur artistieke animatie o.m. Jef Coulembier en Willy Dedecker met samenzang KVSv en KVHV-studentenbeweging.

Info en deelname via vandesseljoris@telenet.be of tel. 03 481 88 15 - Secretariaat Europa-Centrum: bertennest@skynet.be of tel. 057 30 02 08 - Studentenbeweging: info@kvsv.org of tel. 0476 37 57 49.

Algemene schilderwerken, wand- en vloerbekleding

Gordijnen en overgordijnen UNLAND®

Gratis opmeten en plaatsen

Glas in loodramen, brandschilderen, restauratie

Decoratie & Kunstglazenier

J. LAHOUTTE

Blekerijweg 100 - 8972 PROVEN - Tel. 057 38 88 59

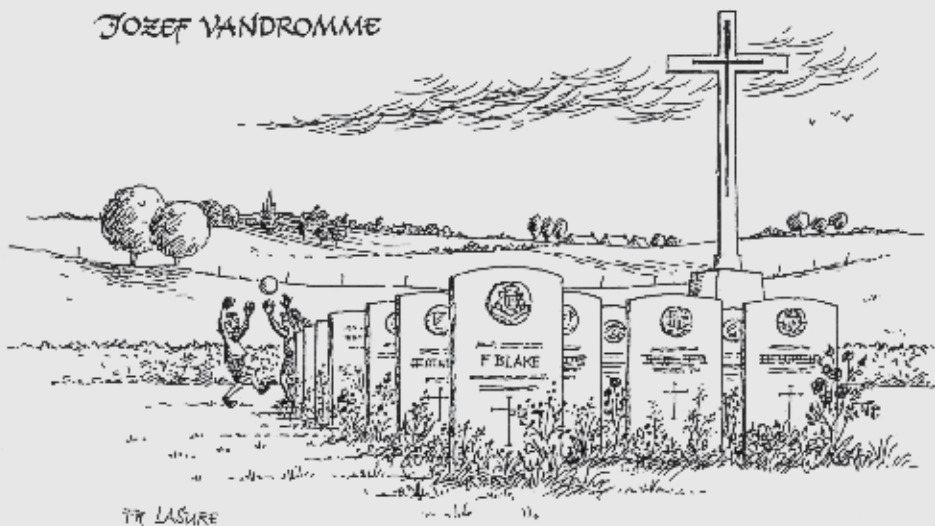

SOLDATENKERKHOF IN VLAANDEREN

Genietend van de zomerwind
stoeien onbezorgde kinderen
op het zwijgend verdriet
van een Britse dodenakker.

Onder het gestolde bloed
van versteende lichamen
liggen honderden dromen
voor eeuwig begraven.

JOZEF VANDROMME

FR. LASURE

wij verzekeren u
een mooie dag!

soenen-verzekeringen.be

GASTHUISSTRAAT 81 POPERINGE 057 33 41 41

Wèt je gy oe da wyder dat zegn?

Wuk dan me vooërige keeë verwachten:

1. ol die pooëten en ooëren hed,
moe biespriengen
2. die koakelt moet oek kunnen eiers leggen
3. d' er z'n heisens nie mei klutsen
4. etwieën de pennienk jeunen
5. d' er e handje van weg hen
6. nie goeëd bie ze zienen zien
7. twi zieëlen in e kloefe
8. d' er ze kot in hen
9. e kemel schieëten
10. bie etwieën in de groasje stoan
11. 'n hoend in de pot viengen
12. d' er e kruus over moaken
13. pitten in de steënen kloagen
14. d' er ze dooëd an hoalen
15. van koamers buten zien
16. edieënd zien lik en hoend mi vlooën
17. nie ol gin suker en zeeëm zien
18. zot zien doe gin zeeër
19. in 't fleur van ze tied zien
20. broeëderlik deeëlen en zusterlik opeten

Hoeë da 't uutevullen is:

20 p.: Becuwe C., M. Devaere O. en Steverlyncx M.

19 p.: St. Denecker, Igodt L. en Keirsebilck H.

18 p.: Dewaele A. en Goudezeune M.

16 p.: Vandenbosch R.

Nu zoeken me:

1. Mi wieëns hoaste? 't D... ossan!
2. Zit e S... : me vroagen gin stoeëlgeld.
3. Joas, zie hed e striptje V...
4. 'k R... van de koede
5. Je zoedt er de koeden K... van kriegien
6. Zeg gie moa, 'k hen e breeën R...
7. Prik gie moa woäe dat er gin G...
8. In e koleire vloog 'n d'rop mit 't D...
9. Moar enfin, en hoend zoedt 't R...
10. Zien z' etrouwd boven d' holve D...
11. Je zieë P... deur die lumpe van kaffie!
12. E stoeg en kienk lik en hoend op e Z...
13. Hadde me tante wieëltjes had, 't wos e T...
14. En is te dom voer H...
15. Joeëns en zwiens W...
16. 't Kampt, zei de bulte, en ze L...
17. Z' is te leeëk voe 't helpen D...
18. Koeroazje en hoedt je moar an 't G...
19. Ze zien gin roste K... weird!
20. Juultje zag ozo zwort of M...

"Je wos gie zeeker kleeëne oj kiend wos?"

"Woavan tè?"

"Da je 't nuu nog ku zieën!"

Wim Sohier

ZONNE(BLOEM)BEKE 1917-2007

September 1917

Spoorweg leper - Roeselare

Een jonge Noord-Ierse soldaat uit Armagh had enkele weken gelogeed in Talbot House te Poperinge en was er bevriend geraakt met een Franse soldaat. Ze waren op rust achter het front. De Franse soldaat was afkomstig uit een streek waar veel zonnebloemen gekweekt werden. De twee jonge soldaten waren op stap geweest in Poperinge en kwamen voorbij het Couthof in Proven, een klein dorpje vrij van bezetting met een kerk in 't midden, winkeltjes, cafés, boerderijen, twee brouwerijen en twee molenaars. Mijn grootvader Camiel Ryon was één van die molenaars. In de dorpskom van Proven waren veel soldaten ingekwartierd bij burgers. Zo zie je nu nog naast sommige voordeuren op de muur geschilderd: 20 FF, 4 men enz ... Er waren in Proven ook twee militaire ziekenhuizen: Couthof en Mendinghem.

Onze Noord-Ierse en Franse soldaten zijn ook op bezoek geweest bij mijn grootvader Camiel op zijn windmolen. Zoals je weet, durven twee jonge gasten gevaarlijke toeren uithalen. Terwijl de windmolen draaide, sprongen ze tussen de wieken heen en terug met het gevaar er een slag van te krijgen. Ook wilden ze de streek eens vanuit de hoogte bezichtigen. Zo lieten ze zich om beurt en omgekeerd met hun gordelriem vastmaken aan een molenwiek met de verrekijker in de hand terwijl Camiel de molen een halve toer liet draaien. Op ongeveer 14 m hoogte hadden ze een mooi uitzicht op onze nog niet veel beschadigde westhoek. Ze kwamen daarna binnen en dronken een glas bier, want de brouwerij Verfaillie stond naast onze hoeve. Als de brouwerij water te kort kwam, kwamen ze bij Camiel om water. Of hij daar bier voor terugkreeg, is een andere vraag.

Mijn grootouders vroegen hen naar hun ouders, hun vrienden en het front enz ... maar daarover vertelden ze weinig. Hun blikken echter zeiden des te meer. Mijn grootouders wisten niet veel maar ze waren ook niet onwetend. Mijn grootvader heeft veel verhalen verteld aan mijn vader en mijn vader aan mij. Als

er 's morgens vroeg, kleine overdekte militaire wagentjes waaruit bloed lekte door het dorp reden richting Mendinghem waar een militair kerkhof was, wisten ze wel wat dat betekende. Maar de mooie dagen voor onze vrienden soldaten bleven ook niet duren en op een dag moesten ze elk terug naar hun regiment. Als afscheid gaf de Noord-Ierse soldaat een postkaart met een mooi landschap in Dublin. De Franse soldaat gaf een papieren puntzakje met enkele zonnebloempitten erin. Elk ging zijn eigen weg met een herinnering aan de ander.

De Noord-Ier kwam terecht in de frontstreek Zonnebeke-Passendale. Daar werd er in september, oktober en november 1917 hard gevochten aan de oude spoorweglijn met als gevolg 100 dagen gevecht en 500.000 doden voor 8 km terreinwinst. In één van die 100 dagen strijd ontplofte er een Duitse bunker. Het dak van de bunker scheurde gedeeltelijk open en de voormuur uit bunkerstenen viel in stukken in het rond en sleurde vele jonge soldaten mee de dood in. Een steen vloog meters ver door de lucht en trof de Noord-Ierse soldaat. De borst ingedrukt en het hoofd verbrijzeld, zakte hij weg in de modder met de steen op zijn borst. Maar de zonnebloempitten die in zijn vestzak zaten, waren daar veilig en wachtten op de lente.

Daar de natuur geen hulp nodig heeft van de mens, is daar één zonnebloempitje beginnen groeien en vond het licht door dat gat in de steen en dat teder plantje groeide in de nog koude lentedagen. Een soldaat die daar voorbij liep, zag het tere plantje uit het gat van de steen steken. Om het te beschermen tegen de nachtelijke koude, raapte hij een doorschoten helm op en legde deze over het plantje om het te beschermen. Zo kon het plantje sterker worden en groeien. Jammer, maar de soldaat is nooit meer teruggekomen om te kijken of het plantje nog groeide en wonder boven wonder, de beschutting van die helm heeft het plantje sterker gemaakt en zo is het beginnen te groeien door de doorschoten helm en is blijven groeien en groeien. Het keek altijd omhoog, maar nooit naar de aarde (veld) want je zag nog te veel

gruwelen. Met zijn wortels zoog het groeistoffen op om te groeien en sterk te worden. Maar het zoog ook herinneringen op van vele jonge (planten) soldaten die gedood werden door kogels en ander moordtuig. En de zonnebloem bleef maar groeien en de wortels tastten het slagveld in de omtrek af en namen van de gesneuvelde jonge mannen een herinnering mee. En de bloem nam die op in haar bloemknop. Na vele weken stond daar een mooie zonnebloem in de warme dagen van de zomer van '18 en keek ze elke dag recht naar de zon. In de bloemknop zaten honderden zaadjes. Ieder zaadje symboliseerde een gesneuvelde. Op 11 november 1918 was het stil aan het front: de oorlog was gedaan. De westhoek was een puinhoop en woestenij. De zonnebloem stond er echter nog. Ze had reeds herfstkleuren en hing wat voorover. De vogels kwamen stilaan terug en hongerig pikten ze de zaden van de zonnebloem op. Veel zaden vielen ook verloren in de omtrek. In de lente van 1919 kwamen dan ook vele nieuwe zonnebloemen op.

Een verhaal dat ik geschreven heb terwijl ik aan de 'Flower of hope' (zie foto) werkte. Een verhaal op basis van ware verhalen die ik hoorde van mijn vader André Ryon (1914-1979) en mijn grootvader Camiel Ryon (1878-1944).

Rik Ryon

Publiciteit voor de streek ?

De IJzerbode wordt in meer dan 3000 huisgezinnen verspreid.

Interessante prijzen.

Inlichtingen: 057 30 03 79

MI SENTO
BEAUTY & WELLNESS

gezichtsverzorging | lichaamsverzorging
medische pedicure | manicure
epilaties | massages | maquillage | gelnagels

Een **NIEUWE HUID IN 1 UUR - oxy-peeling gezichtsverzorging**
De combinatie van een peeling op basis van vitamine A en een bruisend masker dat de zuurstoftoevoer in de huid verhoogt, zorgt voor een NIEUWE HUID. Ideaal voor rimpels, pigmentvlekken, littekens, valse en dofte huid. **Heel mooi resultaat !**
Wanneer? Deze verzorging kan nog tot eind maart.

ZONNEBANK | OOK VERZORGING AAN HUIS

Lieve Lagache | Blekerijweg 86 | 8972 PROVEN | 0474 665 886 | www.misento.be

PETRAVER NV

Petroleumproducten Andy Vermeersch

Blekerijweg 35 - 8972 PROVEN - Tel. 057 30 04 13 - Fax 057 30 14 13 - info@petraver.be - www.petraver.be

- ☆ Gasolie (-20°, extra, ultra)
- ☆ 2 takt benzine
- ☆ Selfcarwash
- ☆ Butaan- & propaangas
- ☆ Diesel -20°
- ☆ Tankstation
- ☆ Stofzuiger
- ☆ Brandhout
- ☆ Petroleum
- ☆ Bancontact
- ☆ Dubbelwandige mazouttanks
- ☆ Houtskool
- ☆ Loodvrij 95
- ☆ Oliën
- ☆ Steenkool
- ☆ Loodvrij 98
- ☆ Smeermiddelen
- ☆ PELLET DRIVE-IN

Boek nu reeds uw springkasteel reserveer voor al uw feesten voor 2015

Wij zijn open

op woensdag, zaterdag en zondag telkens van 13.00 tot 18.30 u.
en elke vakantiedag, brug- en feestdag van 13.00 tot 18.30 u.

Europalaan 5 - 8970 Poperinge
057 33 89 44 - www.hopsiepops.be

Brieven, omslagen, facturen,
bestelbons, BTW-formulieren, ...

Drukkerij SCHOONAERT

Voor al uw festiviteiten:
affiches, flyers en toegangskaarten

Drukkerij SCHOONAERT

BART DEVOS (POPERINGE) IS NIEUWE VN JONGEREN-VERTEGENWOORDIGER VLAAMSE JEUGDRAAD

BRUSSEL - Bart Devos uit Poperinge en Warda El Kaddouri uit Lauwe zijn de nieuwe VN jongerentegenwoordigers duurzame ontwikkeling en jeugd van de Vlaamse Jeugdraad. Zij zullen twee jaar lang de belangen van Vlaamse kinderen en jongeren verdedigen bij de Verenigde Naties.

VN jongerentegenwoordiger duurzame ontwikkeling naar het High Level Political Forum (HLPF) in New York. Bart zal deel uitmaken van de officiële Belgische delegatie en zal samen met de VN-jongerentegenwoordiger van de Franstalige jeugdraad een jeugdige stempel drukken op de discussies rond duurzame ontwikkeling en de nieuwe ontwikkelingsagenda (Post 2015). Vorige jaar bracht de Vlaamse Jeugdraad een jongerenadvies uit rond Post 2015. Aan Bart de taak om hiermee te lobbyen bij de onderhandelaars en andere organisaties.

Bart Devos: "Ik geloof sterk in de rol die wij als jongeren kunnen spelen in duurzame ontwikkeling. Niet alleen hebben wij het recht om te spreken over onze toekomst, maar we zijn zelf een groot deel van de oplossing. Ik ben dan ook gedreven om mijzelf daarvoor in te zetten, samen met andere jongeren."

Bart Devos: "Ik geloof sterk in de rol die wij als jongeren kunnen spelen in duurzame ontwikkeling. Niet alleen hebben wij het recht om te spreken over onze toekomst, maar we zijn zelf een groot deel van de oplossing. Ik ben dan ook gedreven om mijzelf daarvoor in te zetten, samen met andere jongeren."

In het hartje van Vleteren vindt u

Resto Bazil

Kom gezellig eten met de familie terwijl de kinderen spelen op het speelplein, springkasteel, binnenspeelhoek, go-carts, tractors,...

Er zijn ook dieren zoals ezels, pony's, kippen,...

Resto Bazil ligt in een oase van rust, vlakbij de bekende Sint-Sixtusabdij en een uitgebreid fietsennetwerk.

NIEUW

Iedere vrijdagavond
Ribbetjes à volonté

€ 17.00 p.p.

RESTO BAZIL OP CITYTRIP

1 stad, 1 menu
& 3 dagen geldig

€ 25.00 p.p.

MENU MAART

Cava met wachtbordje

Groentebouillon

Papilotte van rode poon

Kalfsvlees, Gandaham en salie

Panna Cotta van
gekarameliseerde sinaasappel

Koffie met versnaperingen

€ 43.00 p.p.

Kruisstraat 2 - 8640 Westvleteren - 057 40 02 77

info@restobazil.be - www.restobazil.be - Volg ons op facebook

PAASOPENDEUR

mèt atelierbezoek!

-10%

Waar: Zokola
Blasiusstraat 97
Krombeke
www.zokola.be

Wanneer: vrij 06/03 - zat 07/03
zon 08/03 telkens van 14 tot 19 uur

Hoe: U ontvangt op al uw aankopen
en Paasbestellingen **10% korting***.

* Enkel geldig ter plaatse tijdens de opendeur.
Niet voor bestellingen per mail of telefonisch

ZOKOLA
MADE IN CHOCOLATE

BEVEREN A.D. IJZER BRIGIDAFEESTEN

20ste Verenigingsquiz - uitslagen

Ter gelegenheid van de Brigidafeesten op 31 januari, 1 en 2 februari 2015 werd opnieuw een quizavond ingericht door het Zaalcomité. Een zestigtal dapperen, verdeeld over 11 ploegen namen deel. Onder de deskundige presentatie van Herman en Philip werden 100 weetvragen en 3 tafelvragen op hen afgevuurd. Het werd een hardnekkige strijd zoals de onderstaande uitslag weergeeft.

1. De Gezinsbond 1	95/115	82,60 %
2. Landelijke Gilde	93/115	80,90 %
3. De Yzerbiters 1	91,25/115	79,35 %
4. 'K Wisted	88,70/115	77,13 %
5. K.V.L.V.	86,50/115	75,20 %
6. Moeders Mooiste	86/115	74,80 %
7. De Gezinsbond 2	83/115	72,17 %
8. K.L.J. 2	74,25/115	64,56 %
9. Het Zangkoor	71,25/115	62 %
10. De Yzerbiters 2	63,50/115	55,20 %
11. K.L.J. 1	61/115	53 %

Aan alle deelnemers van harte proficiat evenals aan alle medewerkers vanwege het Zaalcomité.

Hartslagen
van Rik Ryon

**De soldaten zagen
de vijand,
namen hun geweren
en schoten ...
in een lach ...
toen werd het al
een klein beetje vrede.**

Uitgaven te verkrijgen bij Rik Ryon
Blokweg 2 - 8972 Proven
rik.ryon@telenet.be

Van bij ons De Galge

Ken je het, dit eigenaardige, bakstenen tierlantijntje in de Galgendreef in Proven? Ja? En weet je ook hoe de volksmond het noemt? En waartoe het oorspronkelijk diende? 'De Galge' zo noemen de mensen het inderdaad. Ooit was een galg het symbool van de rechtsmacht van de plaatselijke heer. Mocht dit Provense 'drieliuk' effectief een galg geweest zijn, dan was het wel een blufferig exemplaar! Maar... een opknooppunt was het niet, wel een oriëntatiepunt. Nee, niet voor militairen, kaartenmakers, of Witsoons verdwaalde reizigers, wel voor ... dolce far niente.

In 1763 liet Jean François de Sales de Mazeman, raadspensionaris en griffier van Poperinge, als zomerverblijf het classicistische kasteel 't Couthof bouwen. Later deed baron Jules Mazeman de Couthove dit buitenhuis verbouwen en uitbreiden in neoclassicistische stijl.

Tegelijk liet hij een kasteelpark in Engelse landschapstijl aanleggen, opgeleukt met een vijver, een gietijzeren bruggetje, een boothuis, een prieeltje en grasperken.

'De Galge', het enige restant van dit park, is een neogotisch bakstenen oriëntatiepunt in het toenmalige doolhof van levende, menshoge hagen in het Couthofse kasteelpark. Deze blikvanger, bestaande uit drie bakstenen pijlers bekroond met gecementeerde spits, bevindt zich nu doelloos en godverloren op een terp midden een weide. Dromend wellicht van belle epoqueriger tijden. En van een frivoler publiek dan grazende koeien!

Wim Sohier

Galgenlied

door Karel Vertommen

galgenveld
de kraaien hebben
er stonden drie galgen op 't het voortverteld
en stom blauwden winterse bossen rondom
ze kaatsten 't gekrijs van de kraaien weerom

het volk stond zwijgzaam opeengehoopt
drie mannen moesten opgeknoopt
drie rechters lazen het vonnis voor
de bossen bouwden het na in koor

één had in eigen macht geloofd
hij moest het bekopen met zijn hoofd
één had gehoopt op een nieuwe tijd
dat was voor het heden een scherp verwijt
één had de waarheid te zeer bemind
daarvoor ging hij bengelen hoog in de wind

de kraaien krijsten: kwaad is kwaad,
de bossen echoden: haat is haat

de kring van het volk werd enger en enger
't gelaat van de rechters
werd strenger en strenger
maar toen de koord in de hoogte ging
in elke lus een rechter hing

het volk stond zwijgzaam opeengehoopt
drie rechters werden opgeknoopt:
één had z'n eigen volk verraden,
één had zijn geldkist volgeladen,
één had de macht om haarzelf bemind,
drie rechters bengelden hoog in de wind

de kraaien krijsten: kwaad is kwaad
de bossen echoden: inderdaad.

ACTIVITEITEN EN VERMAKELIJKHEDEN

ROESBRUGGE

Kaartingen

- OC Karel de Blauwer vrijdag 20 februari puntenkaarting "OKRA"
- OC Karel de Blauwer vrijdag 20 maart puntenkaarting "OKRA"
- Kristen Volkshuis bij P. Gunst dinsdag 24 februari puntenkaarting "OKRA"
- Kristen Volkshuis bij P. Gunst dinsdag 24 maart puntenkaarting "OKRA"

Crea

- Kristen Volkshuis bij P. Gunst donderdag 5 maart

Vogelpik

- Kristen Volkshuis bij P. Gunst zaterdag 14 maart smijting voor de leden

BEVEREN-IJZER

Vrije kaartavond

Praatcafé 't Geheim Spoor
donderdag 19 februari
donderdag 19 maart

HARINGE

Vogelpikclub Smokkelsmijters

Eethuis & Praatcafé 't Smokkelhof
zaterdag 28 februari
zaterdag 28 maart

Ruime keuze aan geboortekaartjes en huwelijksdrukwerk

Drukkerij SCHOONAERT

BURGERLIJKE STAND

GEBOORTEN

Proven

- Quintin Vandendriessche, geb. 21 december, z.v. Katty Swinnen
- Leine Desmyter, geb. 27 januari, d.v. Ben en Nele Delhaye

Watou

- Thibaut Cordenier, geb. 2 januari, z.v. Didier en Stephanie Sannen
- Liana Devos, geb. 21 januari, d.v. Kenneth en Charlene Leys
- Jara Gesquiere, geb. 9 februari, d.v. Jelle en Jelle Depover

!!! ONLINE !!!

Lees voortaan
De IJzerbode ook online
op onze website!

www.drukkerijschoonaert.be

HUWELIJK

Proven

- Eddy Cayzeele en Rita Lansweert

Watou

- Koen Velghe en Ashley Wyckaert

OVERLIJDENS

Krombeke

- Lena Regheere, overl. 4 februari, 76 j., echtg. v. Felix Degryse

Proven

- Maurice Debergh, overl. 26 januari, 84 j., echtg. v. Georgette Lermyte

Watou

- Maria Knockaert, overl. 16 januari, 87 j., echtg. v. Michel Bocket
- Regine Deschilder, overl. 22 januari, 51 j., echtg. v. Rik Bonduelle

MENSEN VAN BIJ ONS

Op 3 februari 2015 is Marie-Thérèse Engelaere te leper overleden. Ze werd geboren te Roesbrugge-Haringe op 5 februari 1928, ze was weduwe van Pierre Benaut († 1978). Haar ouders Jules Engelaere en Julia Deschuytter hielden het café 'In de Sterre' te Haringe open. Haar vader was zelfstandig timmerman. Marie-Thérèse had twee dochters en was de zus van Maurice Engelaere.

De uitvaartdienst had plaats op maandag 9 februari te Poperinge.

'T ZEUGEKOT

Dagboek

In de zaal een communiefeest.

Vraagt de communicant: "Mogen we de varkentjes zien?" "Ja, dat mag, maar dat moet je aan Ann vragen," antwoordt mama.

Alle kinderen mee gaan kijken en de biggetjes knuffelen. Plots ziet er iemand een groot varken. "Wat is dat?" "Wel, dat is de beer." "Zo groot!"

"En wat gebeurt er met al die kleintjes?" "Die worden groot en dan worden die geslacht om er lekkere worsten en koteletten van te maken."

www.zeugekot.be - 0478 37 64 36

KORTING 50-PLUSERS

MET WAARBORG

TANDLABO RAHEEN

**GEBROKEN GEBIT ?
KLAAR TERWIJL U WACHT !**

Duinkerkestraat 107 - POPERINGE
Gsm 0475 86 84 24
Open: iedere werkdag, zaterdag inbegrepen

Taaltap 142

"Je bent nooit te oud om bij te leren!" zegt men. Blijkbaar ook nooit te jong om anderen iets aan te leren. Wat Babar Ali uit het verpauperde dorp Bhabta, in de Indiase staat West Bengalen bewijst, want hij combineert beide.

Als om '16 uur de bel rinkelt en de school uit is, haast hij zich met de gammele lijnbus vijf kilometer ver naar huis, trekt zijn schooluniform uit en gaat naar de Anand Shikshya Niketan school, zijn eigen school, waarvan hij ... schoolhoofd is! In de late namiddag, om 17 uur, start hij de lessen in de school die hij ooit oprichtte onder de guaveboom in de tuin van zijn ouders in Murshidabad. Hij speelde al onderwijzertje van als hij een jochie van 9 jaar was. Toen vatte hij dat op als een spelletje, als een vrijetijdsbesteding, maar na een tijdje besliste hij echt les te geven en op grotere schaal.

Zo runt hij vanaf zijn elfde jaar een school voor kinderen uit lagere Hindoekastes, of van arme moslimfamilies, die het schoolgeld van 1.000 roepies (15 euro) per jaar voor een officiële school niet kunnen betalen. Nu is hij 21, telt zijn school 650 leerlingen en geeft hij samen met nog 10 vrijwilligers - zelf nog student - les aan arme kinderen die er alles voor over hebben om de lessen te volgen. Het kan deze jeugd niets schelen dat de lessen, anders dan op een 'echte' school, om 17 uur beginnen en dat als het donker is, er bij kaarslicht les gegeven wordt tot ongeveer 20 uur.

Ali's school had tot nu toe, begin 2015, geen gebouw. De lessen gingen door in open lucht of onder de guaveboom in de tuin van zijn ouders. Meubelen waren er ook niet, tenzij een oude stoel waar Ali zelden op plaatsnam: hij liep liever rond tussen zijn leerlingen die op de grond zitten. Dankzij vele donaties is er vanaf januari 2015 een schoolgebouw en kunnen de moessonregens niet meer deren.

De leeftijd van Babars leerlingen? Kinderen van 5 - 6 jaar. Maar ook jongelui van 19. Ouder dan het schoolhoofd zelf dus. Ze komen uit de nabije buurt of de omliggende dorpen, van wel 4 km ver soms. Te voet, want allen zijn ze straatarm. Maar allen hebben ze één ding gemeen, ze zijn bijzonder leergierig!

De lessen die Babar en zijn vrijwilligers op deze school geven zijn o.a. Engels, Bengaalse taal, geschiedenis en wiskunde. Babar staat elke dag om vijf uur 's morgens op, doet thuis in de gauwte nog wat huishoudelijke klusjes, pakt dan de bus naar de 5 kilometer verderop gelegen school waar hij van 10 uur tot 16 uur de lessen volgt. Daarna gaat hij zo snel mogelijk naar huis om om 17 uur als 'schoolhoofd' les te geven in zijn eigen school!

In 2009 won Babar Ali voor zijn werk een prijs van het programma Real Heroes Award van het Indisch-Engelse kanaal CNN-IBN dat er wil betuigen aan gewone Indiërs die een merkwaardige bijdrage leverden voor hun samenleving. Meer dan terecht ging die eer naar Babar Ali! Samen met Bram Vermeulen mag hij zingen:

*Ik heb een steen verlegd,
in een rivier op aarde.*

Nu weet ik dat ik nooit zal zijn vergeten.

Ik leverde bewijs van mijn bestaan.

*Omdat, door het verleggen van die ene steen,
de stroom nooit meer dezelfde weg zal gaan.*

Eigenlijk heeft Babar meer dan een steen verlegd in een rivier, hij heeft de stroom voor allen bereikbaar en bevaarbaar gemaakt!

India mag trots zijn op deze jonge mahatma, deze nieuwe, onbaatzuchtige spirituele leider!

Wim Sohier

Fiat met

NIEUWE 500X.

TEST HAAR IN AVANT-PREMIERE BIJ GARAGE MONTEYNE
ZATERDAG 28 FEBRUARI EN ZONDAG 1 MAART VAN 10 TOT 17 U.

500X DE NIEUWE CROSSOVER VAN FIAT.
GROTER, KRACHTIGER EN ALTIJD KLAAR VOOR DE ACTIE.

4,1-6,4 L/100KM, 109-147 G/KM. fiat500.be

GARAGE MONTEYNE

Veurnesteenweg 3 - 8647 Pollinkhove - Tel. 058 28 81 85 - www.garagemonteyne.be

Voor iedere bezoeker
een kleine attentie!

AL WEERSKANTEN VAN DE SCHREVE

Vanwoa dan z' ol uutekropen kommen, nie e mens die 't wit, moa 't rakt woarliks en echte ploage, nog erger of de die van de coloradokevers in de joaren vichtig. Zelfs in nuzen landelikken, dieëpen Westhoek zitten m' opeschept mei olle sooërten van dat vrimd gespuus.

Kiek, verleden weke nog hen z' in Woatoe-Abeeële inebroken op drie, vier plekken. Direct twi Popriengsche flieken d'ernoartoë mit de combi, moa ja, tracht die keirels moa te stekken, ze zien ollange goan vlieëgen, de schreve over, 't Fraansch' in. "Vive le Jeu sans frontières! Vive l' Europe Unie!"

Par hasaar hadde de poliese e paar heuren loater ogliëk eeën bie ze nekvel in 'n Abeeële. Lei die swiester nie droenke lik e kanong te roenken in 't tuunhuus van Verheydes ristorang Terminus! Subiet sloegen de flieken num in de kitjes en slipten num preus lik katten mei e derme voer oendenvroagieng mei noa 't commessarioat in Poprieng.

"Qui vous êtes?" "Wabresjie!" "Comment? Vous dites...?" "Wabresjie!" "Comment ça?" "Wabresjie!" Wiene dat de poliesje oek vroeg en probeerde, ol da z' eruut kreeëg, wos: "Wabresjie, wabresjie!" Ja, makt doa moar e kir e verslag van, je méugt nog toet an j'n achttieëne noa 't schole ewist hen!

De flieken hooërden - en zagen oek an ze vel - dat 't gin Nooërd-Afrikoan wos. Dus en Ooëstblokker pronostiekten ze. En ze trommelen e Roemeensche tolke op in leper. Moar oek die gekalleëerden gast verstoeg gin gebenedied woërd van ol dat die vrimdelieng uutkroamde.

"Zwieg", zei garde Merlevee, "me zoen hieër woarliks ol de toalen van Ooëst-Europa en Nooërd-Afrika moeëten leeëren klappen. Ja vint, begunt doar e kir an: je gerakt nie streke vor da nuus goevernement j' achter drie joar vertroagieng mi pensioen lat goan!"

"Mosten m' ol die sjoarels in korteboengels biengen, en noa de moane schieëten?" grimeeuwde Sting Densender, 'n oedsten fliëk.

"Schieëten!!" 'n Arrestant beefde in ze kulden. "Doe 't nie, doe 't niet!"

"Doetnie? Donetsky? 't Is een Oekraïener toen!" zei 'n commessoaris. "Pakt 'n combi en riedt achter tolke Jaroslav."

"Niesorap! Niesorap", jankte 'Wambresie'. "Niesorap, Niesorap, zegt 'n! Woa legt dat, Jaroslav?"

"Nysorap? ...?? Vogens mien etwoar in Tjetjenië." "Hi guy! You Tjeetjeensky pickpocket?"

"Pocket? Pochette? Nieëten in de pochette, nie Tjeteni!! 'k Zien van Belle. En me wuuf van Wambreschies!"

"Zoej nie dooëvullen, chef! E ku nondedju Vlams!" "Zeg bing, zie gie e Fraans-Vloamieng otmets?"

"Otmets? Assan!! Moa woarom kroamen julder iengelsch, of ander roare talen uut?"

"Omdan me peisden da me mei en overgewoaiden vrimden luus te doeën hadden!"

"Vrimd? L u u s?? Je zie stief te bedanken julder!! Ik klappen Vlemsch, Vlemsch van ol nuzen côté van de schreve."

"Pardong wi zeg, meneëëre! 't Wos ollemoale eeëen groot misverstand!"

"Ha, julder missen verstand, en klappen voe mekoar te verstaan iengelsch in de Belgique? Compris! Merci, chéri!"

SCHREVELYNCK

Nadruk verboden

Miele
er is geen betere

W1 & T1 DE NIEUWE STANDAARD IN WASSEN

PERFECTE WASRESULTATEN AFGESTEMD OP UW WENSEN

PowerWash
TwinDos & CapDosing

Perfect Dry
FragranceDos & SteamFinish

ELEKTROCAPPOEN
Prof. O. Rubbrechtstraat 12
8972 Roesbrugge-Haringe
Tel. 057 30 05 94
info@elektrocappoen.be
www.elektrocappoen.be

Wij aanvaarden
ecocheques

GELOOF ONDER VUUR

SINT-SIXTUS, EEN ABDIJ EN HAAR BEWONERS TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

Hermien Vanbeveren

Louter over de **oorlog** zelf, hebben de monniken het bijna nergens. Wanneer bijvoorbeeld een bom vlakbij hun hospitaal invalt, wordt dit wel gemeld, en sporadisch laat een monnik ook eens weten dat er uitzonderlijk veel gewonden zijn binnengebracht. Maar hoewel ze zich niet aan het front bevonden, blijft het opmerkelijk dat ze het bijvoorbeeld nergens hebben over een (Belgische of geallieerde) overwinning, laat staan nederlaag. Ook de gewone 'soldaten hadden weinig besef welke rol zij speelden in het groter geheel van het westelijk front en wat er precies in de Franse en Britse sector aan de hand was' ⁽²⁰⁸⁾. Opvallend is ook dat in geen enkele brief enige **Vlaamse sympathie** doorschemert (net als in de dagboeken, cf. hoofdstuk drie). Blontrock vond in zijn corpus wel dergelijke passages terug in 20 % van de bronnen ⁽²⁰⁹⁾. Het ongenoegen leefde dan wel vooral aan het front en in bezet België, maar de monniken lijken zich niet eens bewust van het bestaan van een Vlaamse kwestie. Ook voor politiek in het algemeen hadden de kloosterlingen geen aandacht. En het aantrekken van een militair uniform lijkt bij de paters en broeders niet meteen tot een opflakking van het patriottisch vuur te hebben geleid. Zelden (in 5 % van het totale aantal 'monnikenbrieven') wordt het vaderland vermeld. Als dit toch gebeurt, dan bijna altijd in verbinding met God of godsdienst, bijvoorbeeld *'Ik doe wel mijne plichten voor God, voor mijn ziel en voor Vaderland'* of *'alles ter eere Gods en de vrijheid van ons Vaderland'* ⁽²¹⁰⁾. Een uitzondering hierop is wel de laatste brief van pater Bavo, niet toevallig geschreven in de frontstreek (waar precies is niet duidelijk, wel vermeldt hij dat hij in Diksmuide is geweest), met de nakende overwinning in zicht - de brief is gedateerd op 8 oktober 1918. Dit is de enige brief waarin het expliciet over de vijand gaat: *'... de Duitse stoefers ... Wie zich verheft zal vernederd worden. Waar is de tijd dat fr. Eustachius zei dat ze maar moesten den mond openen om België in te slikken!'*, waarna hij nog wat verder doorboomt over het einde van de oorlog en de overwinning.

De belangrijkste verschillen hebben we gehad, voor het overige resten vooral overeenkomsten tussen de brieven van de 'wapenbroeders' en van de gewone soldaten. "De piot was in de eerste plaats met zijn thuis, dorp en streek bezig" ⁽²¹¹⁾.

Indien 'thuis, dorp en streek' vervangen worden door 'de abdij en de medebroeders', dan is deze zin volledig van toepassing op de monniken.

In zo'n 50 % van de brieven informeert de schrijver naar én over medebroeders, alsook naar de situatie in Sint-Sixtus. De meeste passages in de brieven van zowel de gewone piot als de monnik kunnen ondergebracht worden onder de noemer **'dagelijks leven'**. Informeren (en klagen) over het eten en het weer, lichamelijke ongemakken, de werksituatie ⁽²¹²⁾, ... komen courant voor. In ongeveer een vierde van de monnikenbrieven worden persoonlijke gevoelens geuit: geluk, ontgoocheling, verving ... (in het corpus dat Blontrock onderzocht, is dit een vijfde). Een tiental van deze brieven geeft uiting aan een gevoel van heimwee. Zo schrijft pater Benedictus op 22 juni 1917 - hij verliet het klooster een kleine vijf maanden geleden - vanuit Cabour: *'Ik verlang naar mijn klooster wanneer wanneer'*. Ook de monniken kijken dan ook reikhalzend uit naar hun **'congé'** ⁽²¹³⁾. Allemaal keerden ze tijdens hun dienst minstens eenmaal terug naar Sint-Sixtus; vaak waren het echter blitsbezoekjes die niet langer dan een voormiddag duurden. Langere periodes van verlof brachten ze bijna allemaal elders door. Onder de soldaten in het algemeen waren vooral Lourdes en Parijs - deze laatste om geheel andere redenen ('de vrouwtjes') - populair. Dien ik nog te zeggen welke plaats de monniken verkozen? De mogelijkheid om (voor een vijftal dagen) naar het geallieerde buitenland op vakantie te gaan, werd trouwens pas ingevoerd in de zomer van 1915; de betrokkene diende wel volledig zelf te voorzien in de reis- en logementskosten ⁽²¹⁴⁾.

Ook kwam er de nodige administratieve rompslomp bij kijken: meermaals schrijven de monniken om een certificaat dat zowel door vader abt als de burgemeester van Westvleteren getekend moest zijn - iets wat ze blijkbaar zelfs nodig hadden indien ze naar hun thuisbasis wilden terugkeren. Vier van de zeven 'wapenbroeders' brachten hun verlof in Lourdes door: de broeders Fabianus, Joannes en Simon en pater Stanislas (die de reis zelfs tweemaal maakte). Anderen brachten hun congé door in een Franse abdij (bv. in 'La Grande Trappe', nabij Amiens).

De monniken troffen het beter dan sommige van hun collega's: 'in 1917 waren er ook nog steeds soldaten die nooit met verlof waren geweest' ⁽²¹⁵⁾. Enkel pater Bavo lijkt met de congé geen geluk te hebben gehad. Geluk, want wanneer men op verlof mocht, werd bepaald door loting. "Regelmatig werden de 'congés' om oorlogsredenen gesloten" ⁽²¹⁶⁾, en had men zijn verlof net in die periode geloot - zoals pater Bavo - dan had

"Foyer du Soldat" was de eerste liefdadigheidsinstelling die startte met een systeem van vakantiebonnen of anonieme uitnodigingen, waardoor ook minder bedeelde soldaten tijdens hun verlof naar bijvoorbeeld Lourdes konden reizen (cf. Christens, R. en De Clercq, op. cit., p. 117). De postkaart is van de hand van broeder Joannes, vanuit Calais geschreven, de inhoud handelt echter over zijn reis naar Lourdes, die hij op het moment van schrijven (17/5/1917) net achter de rug heeft (Bron: ASS).

men gewoon pech.

De monniken, tot slot, behoorden tot de kleine minderheid onder de Belgische soldaten die geen **financiële** zorgen had. Ook dit blijkt uit hun brieven, waarin ze - op vraag van vader abt - geregeld hun uitgaven (en inkomsten) in opnemen. Zo behield Bonaventura een vorm van controle en kon hij oordelen of de vraag om extra geld gerechtvaardigd was. De vraag naar geld van de monniken, werd wel altijd ingewilligd, toch lijkt het niet dat ze hier misbruik van maakten - wat trouwens niet zou stroken met hun sobere levensstijl. Uit de rekeningen blijkt dat de 'extraatjes' die ze zich permitteerden bescheiden blijven: meestal gaat het om tabak of bepaalde voedingssupplementen als chocola, kaas en bier (verschillende monniken vermelden onder hun uitgaven ook sporadisch het geven van een aalmoes) (217). Toch stond hun situatie zo in schril contrast met deze van soldaten die niet op extra financiële hulpmiddelen konden rekenen: de soldij bedroeg slechts 2,50 frank per week (ter vergelijking: voor een stukje kaas betaalden de monniken 50 cent, een pakje chocolade kostte al 80 cent), het proviand was karig en bovendien vaak onderhevig aan rantsoenverlagingen. Naast het feit dat de monniken altijd beroep konden doen op vader abt, kon hun 'status' ook de nodige voordelen opleveren: zo krijgt broeder Fabianus 12 fr. van zijn oversten, zonder te weten waarom (218). Bovendien kon met het voorgaan van missen ook wel wat verdiend worden, zo meldt pater Bavo dat hij 'met missen 86,50 fr. heeft verdiend' (219). Niet alleen vader abt controleerde - via de rekeningen, die de 'wapenbroeders' wel zelf opstelden - de monniken hielden ook elkaar in het oog. Uit sommige brieven blijkt dan ook - expliciet of impliciet - afgunst en achterdocht tegenover een medebroeder. Zo laat pater Antonius weten dat broeder Berchmans in Auvours hulpkoster is, een baantje dat blijkbaar wat opleverde, want 'hij is reeds vetter geworden' (brief 15/2/1917). En 'p. Antonius (!) die geeft somtijds retraitsen tussen zijn uren, kinders leeren tot de plechtige communie, hij heeft er 2 geleerd en de soukes die hij ontvangen heeft zal hij niet zeggen, geld die hij ontvangt van Missen zal hij niet zeggen en ik krijg niets', zo schrijft pater Benedictus verontwaardigd.

Als aandenken aan hun militaire loopbaan, zouden de monniken beloond worden met een 'medaille de la victoire', en daarnaast werd pater Bavo voorgedragen 'pour la croix de guerre pour conduite magnifique

à la bataille de Moorslede 14-15/10/1918' - hij was dan ook de enige 'wapenbroeder' in de volle betekenis van het woord (220).

2. Ludovicus Maria De Cleyn, monnik-spion?

Mocht deze titel bij de lezer de verwachting wekken op een spionageverhaal dat tussen de betere uit de Koude Oorlog zou passen, dan kan ik u beter maar meteen ontgoochelen. Pater Ludovicus had tijdens de oorlog, behalve dan met zijn medebroeder Mütsch, geen enkel contact met de Duitsers en was dus zeker geen spion. Het feit dat hij in september 1915 plots het land niet meer binnen mocht, is volledig te wijten aan de Britse achterdocht - en vormt nogmaals een bewijs hiervan. Zijn nieuwsgierigheid deed hem de das om. Onze boekhouder/secretaris stelde misschien net iets teveel vragen. Zoals uit zijn dagboek(en) blijkt, was hij steeds op zoek naar details en nauwkeurigheid (het was hij die bijvoorbeeld het aantal overnachtingen registreerde en de bombardementen optekende cf. supra). Jammer genoeg hield hij tijdens zijn driejarig verblijf in het buitenland geen dagboek bij. Wel bewaarde hij alle officiële documenten die hij tijdens zijn rondreis verzamelde, en aan de hand van deze - die trouwens ook een mooi beeld geven van de administratieve rompslomp die gepaard ging met het 'reizen' tijdens de oorlog (221) - kunnen zijn verblijfplaatsen achterhaald worden.

Het verhaal begint in september 1915, toen pater Ludovicus samen met vader abt een veertiendaagse reis maakte naar Parijs. Hoewel, 'reis' is hier het juiste woord niet: het ging om 'affaires du ministère' zoals staat vermeld op hun 'autorisation spéciale' (222). Hij was sinds het uitbreken van de oorlog al in Frankrijk geweest (in mei 1915 naar Parijs en via Calais terug), maar dit keer verliep de terugreis minder vlot. Waarom precies hij het land niet meer binnenmocht, is niet duidelijk (een eenduidige reden lijkt er ook niet te zijn geweest; in een later document wordt het eerder vage 'pour des raisons d'ordre militaire' opgegeven). Feit is, zoals pater Edmundus in zijn dagboek meldt: 'De Eerv. Vader Abt komt terug van een reis en pater Ludovicus blijft weg' (223). Vanaf dit moment zijn we volledig aangewezen op de officiële documenten om zijn reisweg te achterhalen. De eerste etappe ervan lijkt te zijn afgelegd van Frankrijk naar Zwitserland. Dit vertelt ons een 'Laissez-passer à Suisse', opgesteld op 14 september 1915, en een ander, vrij indrukwekkend bestempeld document, waaruit blijkt dat het enkel een blitsbezoek was aan het 'Agence consulaire de France' in Lausanne: op 17 september was hij al terug op Franse bodem. Document rechtsboven - dat tevens als paspoort lijkt gefunctioneerd te hebben - vertelt ook waar zijn volgende reis naartoe ging: Engeland (cf. rechts in het midden - bron ASS).

In Engeland verbleef hij een zestal maanden (oktober 1915 tot maart 1916), onder andere in het 'Belgian College' in het district 'Beulah Hill - Upper Norwood' - daar was hij zeker in december 1915, zo leert ons een 'certificate of registration' (afgestempeld op 7 december 1915) - en bij zijn broer Jules De Cleyn in Leicester.

Blijkbaar zocht hij echter naar een omgeving die meer overeenkwam met zijn monastieke status, zo leert ons een telegram dat zegt: 'Woodleigh is prohibited area'. Deze karige informatie kan ontcijferd worden aan de hand van een bijgevoegd krantenartikel met als titel 'Where aliens may not live', en de uitleg die Ludovicus er zelf bij noteerde: 'Te Woodleigh was een trappistenklooster. Ik wilde daar naartoe, doch daar het in Devonshire (een voor buitenlanders verboden gebied dus) gelegen was, kon ik niet ('). Ik ben dan naar Sept-Fons gegaan'. Pater Ludovicus stak dus een tweede maal het Kanaal over, nu in omgekeerde richting, om via Dieppe en Parijs naar Dompierre-sur-Besbre te gaan. 'Motifs du voyage: résider à l'abbaye de Sept-Fons', zo leert ons zijn 'Annexe du Passeport' (opgesteld 23 februari 1916), dat hij samen met ook een document van het 'Consulat Général de Belgique' te Londen ter legitimatie op zak had.

Foto van la Grande Trappe en haar (tijdelijke) bewoners.
 Bemerkt pater Ludovicus tussen/achter de twee dames links
 (hij heeft zichzelf trouwens aangeduid met een pijl,
 waarom hij dit ook met de 'English Miss' deed, is me een raadsel). (Bron: ASS)

Ludovicus bleef te Sept-Fons tot november '16, maar na een reis naar Le Havre koos hij terug te keren naar een andere abdij: 'la Grande Trappe' nabij Amiens.

Hoogstwaarschijnlijk had zijn reis naar Le Havre tot doel daar zijn terugkeer naar Westvleteren te bepleiten - het Ministerie van oorlog bevond zich er immers. Zowel toen, bij het (Belgische) Ministerie van oorlog, als een aantal maanden later bij de Britse legerleiding stuitte hij op een negatief antwoord.

Na deze verschillende weigeringen werd het pater Ludovicus stilaan duidelijk dat hij het einde van de oorlog zou moeten afwachten vooraleer

naar het vaderland te kunnen terugkeren. Ondertussen sleet hij zijn dagen in 'la Grande Trappe', waar hij zich vooral als orgelspeler nuttig en geliefd maakte. Getuige foto linksonder was ook in deze abdij heel wat militaire aanwezigheid tijdens de oorlog.

Half november 1918 keert hij nogmaals terug naar Sept-Fons, waar ondertussen ook de uit Sint-Sixtus gevluchte broeders reeds enkele maanden verblijven (cf. infra). Het zal nog wachten zijn tot 7 januari 1919 eer hij - en de andere broeders te Sept-Fons - de felbegeerde vrijgeleide naar Westvleteren in handen krijgt.

Op 4 mei 1919 valt te Sint-Sixtus een telegram in de bus, gericht aan 'père Ludovicus' met de oproep de volgende dag te verschijnen voor het 'bureau sureté militaire' te Adinkerke. Ik laat hier pater Ludovicus zelf vertellen hoe dit afliep: *'Ik ben er naartoe geweest, en op een kwartier tijd was alles effen. Ik was niet meer "suspect d'espionnage"!!! En daarom moest ik 3 à 4 jaar buitens'land blijven. Zij te zeggen, de Engelsche politie had de zaak wel vroeger kunnen onderzoeken. Doch Gods wil is geschied'*.

3. Toch vluchten

Toen in 1914 de oorlog uitbrak en de Duitsers gevaarlijk snel en dicht naderden, werd in de abdij de vraag geopperd of het niet beter zou zijn te vluchten. Vader abt besloot deze vraag op een democratische manier te beantwoorden en organiseerde op 10 oktober onder zijn monniken een stemming met als inzet 'vluchten ja of nee'. Vier kloosterlingen kruisten nee aan, een pater onthield zich; de overgrote meerderheid (37 paters en broeders) koos er dus voor te blijven. Toen na de eerste slag bij Ieper het front kwam vast te liggen, zou de dreiging van een Duitse doorbraak voor een drietal jaar verdwijnen, tot het losbarsten van het lenteoffensief in 1918. Deze laatste poging om de kanaalhavens te veroveren, startte op 9 april en zou twintig dagen duren. De felle opmars van het Duitse leger, waarbij onder meer de Kemmelberg op de Fransen werd veroverd, deed een nieuwe vluchtelingenstroom ontstaan in de omliggende gemeentes van Sint-Sixtus. Ook graaf de Bergeyck, van het vlakbij gelegen kasteel De Lovie, pakte in deze oorlogsmaand toch nog zijn koffers. De gebeurtenissen leidden ertoe dat ook in de abdij opnieuw de vraag werd gesteld of het niet beter was te vluchten. En ditmaal werd te wel positief beantwoord. Er werd besloten te vertrekken in twee groepen: eerst zouden de oudste (de nestor was pater Dominicus, 85 jaar) en minst valide monniken vertrekken onder leiding van de prior, pater Andreas. Zij zouden per auto naar het station van Bambeke (bij Haringe) reizen, de overgebleven monniken zouden deze reis enkele dagen later te voet maken, om dan eveneens de trein te nemen naar de Franse abdij van Sept-Fons. Daar de oorlogssituatie vrij plots keerde - de Duitse opmars werd althans een halt toegeroepen - zou het vertrek van deze tweede groep echter nooit plaatsvinden.

Op dinsdag 30 april 1918 staan de elf monniken ⁽²²⁵⁾ die de eerste groep vormen vertrekkensklaar aan de abdijspoort. Met twee auto's worden ze gebracht naar Haringe (Bambeke), vanwaar in het station dagelijks twee vluchtelingentreinen richting Frankrijk vertrokken. Ze komen er terecht in het gewoel van honderden andere vluchtelingen met allen eenzelfde doel - in vergelijking hiermee zal de abdij-kazerne ook voor hen wel een oase van rust geleden hebben. Tot overmaat van ramp kunnen ze niet meer mee op de laatste trein, waardoor hun vertrek tot de volgende dag zal moeten wachten. In Haringe wordt dan maar een slaapplek gezocht (en gevonden), twee monniken dienen echter in het station achter te blijven om de bagage te bewaken. Uit volgend fragment blijkt (opnieuw) de confrontatie tussen de wat wereldvreemde monnik, die zich niet meer be- en afgeschermd weet door de abdijsmuren, en het gewone volk: *'Wij konden niet vermijden het gezelschap te hebben van eenen hoop vluch-*

telingen die insgelijks in die plaats den nacht overbrachten, een volkske dat waarlijk zijne opvoeding in geen klooster had ontvangen, ofwel zij hadden ze gansch vergeten. Hun avondgebed 't welk zij luidop opzegden, hadden zij, zoo het schijnt, grootendeels in de herbergen en bij het schuivolk geleerd; 't was klagen en zagen, en morren, en twisten, dat alles aan elkaar gebonden met een of ander dier spreekwoorden dat men niet zelden hoort onder zoo een gepeupel, maar dat toch aardig klinkt in religieuze ooren; en dat liedje duurde bijna eenen halven nacht, tot dat de slaap eindelijk de oogen kwam sluiten, tot den volgenden morgen' ⁽²²⁶⁾.

Die volgende ochtend kunnen ze gelukkig zonder al te veel problemen eindelijk vertrekken. Via een overstap in Rouen gaat het verder zuidwaarts, en ook tijdens deze treinreis proberen ze zo goed mogelijk inhoud te geven aan hun monastieke leven door bijvoorbeeld de vaste gebeden in de mate van het mogelijke te blijven volgen. Na drie dagen bereiken ze het Zuid-Franse Agen, wat hun eindbestemming zou moeten zijn. Pas dan echter wordt duidelijk dat er een misverstand is opgetreden: de monniken werden gestuurd naar de gemeente 'Septfonds', meer dan 500 kilometer verwijderd van hun eigenlijke doel, de abdij Sept-Fonds (gelegen in Midden-Frankrijk tussen Nevers en Clermont-Ferrand). De pastoor van Agen zorgt er echter voor dat ze, in afwachting van de voortzetting van hun reis, zo goed mogelijk worden opgevangen. Pas op 13 mei komen ze dan eindelijk aan in het station van Moulins - waar ze normaal gezien een viertal dagen onderweg hadden moeten zijn, was uitgelopen tot een reis van twee weken. In het station wacht abt Chautard hen op en per auto worden de laatste kilometers naar zijn abdij afgelegd. De elf vluchtelingen worden er feestelijk ontvangen, en wat meer is: eindelijk hebben ze de rust en soberheid van een abdij teruggevonden.

Uit de correspondentie die ook deze monniken met hun vader abt onderhielden, blijkt dat het verdere verblijf van de paters en broeders uit Sint-Sixtus in Sept-Fons vrij vlekkeloos is verlopen. Op 24 mei 1918 schrijft pater Andreas: 'en eenparig heeft men door stemmen ons aangenomen om in de gemeente ingelijfd te worden' ⁽²²⁷⁾. Voorts kregen de nieuwkomers ook een eigen kamer toegewezen waar prior Andreas twee maal per week 'conferentie in het Vlaamsch' mocht geven. De monastieke draad van ora et labora werd probleemloos weer opgepakt, en de monniken die hiertoe in staat waren, vervulden in Sept-Fons dezelfde functie als deze die ze in Sint-Sixtus hadden (zo maakte pater Andreas zich nuttig als kaarsenmaker, broeder Augustinus nam de tuin onder handen, ...). Maar ook in Midden-Frankrijk deed de oorlog zich blijkbaar gevoelen - wel enkel, in tegenstelling tot Sint-Sixtus, enkel op het materiële vlak: 'Alles wordt hier ook peperduur en zeer gebrekkig, de Eerw. Abt van Sept-Fons heeft al de religieuzen verboden hunne bloedverwanten tot een bezoek uit te nodigen zonder eene bijzondere toelating' ⁽²²⁸⁾ (in de abdij bevonden zich trouwens ook nog andere vluchtelingen, onder andere enkele zusters uit Belval).

De ondertekening van de Wapenstilstand stond voor de vluchtelingen niet gelijk aan een onmiddellijke terugkeer. Ze dienden nog tot januari 1919 te wachten vooraleer ze hun 'Machtiging om naar België terug te keeren' bekwamen. Twee kloosterlingen zouden nooit meer naar Sint-Sixtus terugkeren: broeder Laurentius (doopnaam Florent Decreton), die door ziekte overleed op 17 augustus 1918, en pater Dominicus (Rijkaard Schietecatte), die op 18 januari 1919 het laatste sacrament ontving - hij was toen 86 jaar oud ⁽²²⁹⁾.

Wordt vervolgd.

Noten:

208. Blonrock, K., op. cit., p. 89. Wel wordt in één derde van zijn brieven en postkaarten verwezen naar gevechten, doden en gewonden aan het Belgische front (ibid., p. 92), maar ook bij hen blijft het beperkt tot verwijzingen naar de directe leefomgeving van de frontsoldaat.
209. Ibid., p.142.
210. ASS, correspondentie, respectievelijk uit de brief van pater Benedictus, 22/6/1917 vanuit Cabour en van broeder Simon, 20/4/1918 vanuit Le Havre (beiden gericht aan abt Bonaventura).
211. Blonrock, K., op. cit., p. 161.
212. Hierover blijven de monniken-verplegers wel op de vlakte, veel details over gewonden, overlijdens, geven ze niet in hun brieven (het zou wel kunnen dat dit ook niet mocht uit vrees voor een mogelijke Duitse onderschepping van de post). Volgende passage - uit een brief van pater Bavo - komt misschien nog het dichtst in de buurt (over een jongen die hij verpleegd had maar overleden was aan difterie): 'maar wat verschil bij anderen die het leven gesmaakt hebben en stinken gelijk duivels terwijl die jongen om zeggens niet rook' (ASS, correspondentie, 13 september 1917 vanuit Cabour aan abt Bonaventura).
213. Zo telt broeder Fabianus in zijn brief af: 'Het is nog 846 uren dat ik hoop van te komen in verlof.' (ASS, correspondentie, 4/7/1917 vanuit Le Havre aan abt Bonaventura). En pater Franciscus dient 'encore un peu de patience' uit te oefenen, 'et l'heure du retour sonnera'. (12/11/1918 vanuit Malo-les-Bains aan abt Bonaventura).
214. Christens, R. en De Clercq, op. cit., p. 117.
215. Ibid., p. 120.
216. Christens, R. en De Clercq, op. cit., p. 117.
217. De enige echt dure uitgave die sommige monniken zich veroorloofden, was een 'monter' (horloge) van 25 frank. Zowel Bavo als Stanislas kopen dit, maar argumenteren dat het noodzakelijk is om te weten wanneer op te staan en zo de ochtendmis zeker niet te missen.
218. Het omgekeerde kon echter ook: oversten die niet echt gesteld waren op geestelijken. Zo heeft pater Raskin het over een 'kapitein (die) een doorslechte kerel (is) die een afkeer heeft van alles wat naar priester en kloosterling ruikt.' De Vroey, J., 'Pater Raskin in de beide wereldoorlogen', Hertogelijke Aarschotse kring voor Heemkunde vzw, 1992, p. 76.
219. ASS, correspondentie, brief van pater Bavo, 2/5/1918 (vanuit 'Voorpost') aan vader abt.
220. Toegegeven, aangezien slechts een van de zeven monniken in dienst daadwerkelijk een wapen in de handen heeft gehad, is de titel 'wapenbroeders' wat opportunistisch gekozen; ik kon deze woordspeling echter niet laten liggen.
221. 'De verplaatsingen van personen werden sterk beperkt en grondig gecontroleerd. Zo moesten reizen van het ene dorp naar het andere en reizen naar het buitenland steeds vooraf aangevraagd worden bij de burgerlijke en de militaire overheden.' Hemelaers, J., Ludwig, G., Plovie, L., e.a., op. cit., p.37.
222. ASS, Gendarme Belge, Autorisation Spéciale : Paris et retour par train, valable 2/9/1915 - 15/9/1915 (opgesteld te Poperinge op 1 september 1915).
223. ASS, dagboek van pater Edmundus, september 1915 (noch pater Edmundus noch broeder Victor lijken de ware toedracht van het wegblijven van hun medebroeder te kennen).
224. ASS, telegram afkomstig van 'Father Michiels, War Refugees Committee' (volgens wat Ludovicus erbij noteerde tevens 'Directeur van Belgian College, Norwood (London)'), verstuurd 5 februari 1916.
225. De namen: naast de reeds genoemde paters Dominicus en Andreas, zijn dit de paters Ildephonsus, Gerardus, Alphonsus, Petrus; en de broeders Macarius, Hilarius, Laurentius, Maurus en Augustinus.
226. Gheysens, J., 'De evacuatie of de reis van St.-Sixtus naar Sept-Fons in Frankrijk', in: 'Aan de Schreve', driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en omstreken, 1988, 18(3), p. 80.
227. ASS, correspondentie, brief van pater Andreas, 24/5/1918 vanuit Sept-Fons aan abt Bonaventura.
228. ASS, ibid., augustus 1918.
229. Deze pater was trouwens jarenlang abt geweest van een abdij in Canada (Notre Dame du Petit Clairvaux, Tracadie), meer bepaald van 1876 tot 1898, toen hij naar Sint-Sixtus terugkeerde.